

આત્મધર્મ

વર્ષ ૨૪

સાયંગ અંક ૨૮૧

Version History

Version Number	Date	Changes
001	Apr 2005	First electronic version.

જાતમધર্ম

આત્માર્થિત વાતલ્ય દેવગુરુધર્મની સેવાનો સાનદેચ આપતું માસિકો

૨૮૧

ધર્માનું ચિત

હુવ ! ગ્રષાલોકનો રાજી એવો પોતાનો આત્મા છે
તેને તું આદરણીય જીણ ; એ ભણાસુંદર ને સુખરૂપ છે.
જગતનો સર્વોત્કૃષ્ટ રાજી એવા આત્માને તું સ્વાનુભવગમ્ય
કર. તારો આત્મરાજ જ તને આનંદ દેનાર છે, બીજું કોઈ
તને આનંદ દેનાર નથી. આત્માનો આનંદ જેણે અનુભવ્યો
છે તે ધર્માત્માનું ચિત બીજે ક્યાંય ઠરતું નથી, ફરીફરીને
આત્મા તરફ જ વળે છે. આત્માનું અસ્તિત્વ જેમાં નથી,
આત્માનું સુખ જેમાં નથી, આત્માનું જીવન જેમાં નથી,
એવા પરદવ્યોમાં ધર્માનું ચિત કેમ ચોંટે ? આનંદનો સમુદ્ર
જ્યાં દેખ્યો છે ત્યાં જ ધર્માનું ચિત ચોંટયું છે.

૫

તંત્રી : જગજીવન બાવચંદ દોશી   સંપાદક : બ્ર. હરિલાલ જૈન
વીર સં. ૨૪૮૮ ફાગણ (લવાજમ : ગ્રષ દુપિયા) વર્ષ ૨૪ : અંક ૫

શ્રી ડિ.જૈન સ્વાર્થ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ, સોતગઢ (સોરાષ્ટ્ર)

એક મોટી દુકાન

[દુકાન જ્ઞાનીએ જોઈ ખરી, પણ લીધું નહીં કાંઈ]

ફ

એક મોટી દુકાનમાં અનેકવિધ તરેહતરેહનો માલ ભર્યો હતો. એક માણસે તે દુકાન જોઈ; બધું જોયા બાદ તેણે સંતોષ વ્યક્ત કરીને જવા માંડયું. ત્યારે દુકાનદાર કહે છે કે કાંઈક ખરીએ તો કરો !

તે માણસે કહ્યું: ભાઈ, તમારી દુકાન સારી છે પણ મારે આમાંથી કોઈ વસ્તુની જરૂર નથી, તેથી હું તે લઈને શું કરું.

તમે દુકાનની પ્રશંસા કરો છો પરંતુ ખરીએતા તો કાંઈ નથી ! –એમ કહ્યું, ત્યારે તે કહે છે કે સાંભળ ભાઈ !

ધારો કે તમે એક દવાની દુકાન જોવા ગયા, બધી જાતના રોગની ઊંચામાં ઊંચી દવાઓ ત્યાં જોઈને તમે સંતોષ વ્યક્ત કર્યો. પરંતુ તમે તેમાંથી કોઈ જ દવા ખરીએ ન કરી, કેમકે તમને કોઈ જ રોગ ન હોવાથી તમારે દવાની જરૂર ન હતી. તો તે ઉત્તમ ? કે તમારે દવા લેવી પડે તે ઉત્તમ ?

દવા ન લેવી પડે તે ઉત્તમ, કેમકે તે નીરોગતા સૂચવે છે.

તેમ આ જગતરૂપી જે મોટી દુકાન, તે જડ-ચેતન સમસ્ત પદાર્થોથી ભરેલી છે, બધી વસ્તુઓ પોતપોતાના સ્વરૂપમાં શોભી રહી છે. ત્યાં જેને ઈચ્છારૂપી રોગ લાગુ પડ્યો છે તે તો પરપદાર્થોને સુખહેતુથી ગ્રહણ કરવા માંગે છે. પણ જ્ઞાની તો કહે છે કે હું મારા સ્વરૂપથી પરિપૂર્ણ છું, મારા સ્વરૂપથી જ હું તૃત્સ ને સંતુષ્ટ છું, ઈચ્છારૂપી રોગ જ મને નથી, પણી હું પરદ્રવ્યના ગ્રહણને શું કરું ? દવા ભલે ગમે તેવી ઊંચી હોય પણ જેને રોગ જ નથી તેને તેનું શું પ્રયોજન છે ? તેમ પદાર્થો ભલે ગમે તેવા હોય પણ જેને ઈચ્છા જ નથી તેને તેનું શું પ્રયોજન છે ? તે તો માત્ર જ્ઞાન કરીને જ સંતુષ્ટ થાય છે. તેનું જ્ઞાન નીરોગ છે–આકુળતા વગરનું છે; ને આવું નીરોગ–નીરાકુળ જ્ઞાન તે જ સુખ છે. જ્ઞાનમાં તૃત્સ એવો તે જીવ જગતના પદાર્થોને જાણો છે પણ તેમાંથી કોઈને ગ્રહણ ઈચ્છિતો નથી. પોતામાં જે અતૃત્સ હોય તે જ બીજાને ગ્રહવા ઈચ્છે. પર ગ્રહણની જેને ઈચ્છા છે તે દુઃખી છે, સ્વરૂપમાં જે તૃત્સ છે તે સુખી છે.

: ફાગણ : ૨૪૬૩

આત્મધર્મ

: ૧ :

વર્ષ ૨૪ : અંક ૫

સિદ્ધ પ્રભુજી ! આવો દિલમે.....

(હિંમતનગરમાં અપૂર્વ મંગલાચરણ)

ક

તા. ૧૩-૨-૬૭ માઝ સુદ ૪ ના રોજ હિંમતનગરમાં ભવ્યસ્વાગત બાદ પાંચેક ફજાર માણસોની સભામાં વંદિતું સવ્વસિદ્ધે..... એ ગાથા દ્વારા ભાવભીનું મંગલાચરણ કરતાં ગુરુદેવે કહ્યું-જુઓ, અહીં માંગળિકમાં સિદ્ધ ભગવંતોની પ્રતિજ્ઞા કરે છે. સાધક પોતાના જ્ઞાનમાં સિદ્ધભગવંતોને સ્થાપીને (પ્રતીતમાં લઈને) કહે છે કે પ્રભો ! આવો...પધારો...મારા જ્ઞાનના આંગણે આપ બિરાજો.... સાધકપણાના મારા મંગલ ઉત્સવમાં આપને હું આમંત્રણ આપું છું. જેમ લગ્ન વખતે સાથે મોટા માણસોને તેડી જાય છે-જેથી વચ્ચે કાંઈ વિદ્ધ ન આવે. તેમ અહીં લગ્ન એટલે આત્માની લગની લગાડીને, સ્વરૂપની સંધિપૂર્વક સિદ્ધપદને સાધતાં સાધતાં સાધક પોતાની સાથે સાક્ષી તરીકે પંચપરમેષ્ઠી ભગવંતોને રાખે છે...પંચપરમેષ્ઠીને સાથે રાખીને અપ્રતિહતપણે મોક્ષલક્ષ્મીને વરે છે. જુઓ, આ પ્રતિજ્ઞા-મહોત્સવ છે, તેમાં મંગળ તરીકે અહીં આત્મામાં સિદ્ધ પ્રભુની પ્રતિજ્ઞા થાય છે. હે પ્રભો ! હું મારી મોક્ષલક્ષ્મીને સાધવા તૈયાર થયો છું તેમાં શુદ્ધાત્માની પ્રતીત કરીને, જ્ઞાનની નિર્મળદશામાં આપને સાથે રાખું

: ૨ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૮૩

છુ....સ્વરૂપની રૂચિના રંગથી મોક્ષને સાધવા જાગ્યો તેમાં હવે ભંગ
પડે નહિં, એવું અફર માંગલિક છે. સાધક કહે છે કે-

ધર્મ જિનેશર ગાઉ રંગણું !

ભંગ મ પડશો હો પ્રીત જિનેશર...

બીજો મનમંદિર આણું નહીં,

એ અમ કૂળવટ રીત જિનેશર...

ધર્મ એટલે પંદરમા ધર્મનાથ ભગવાન, અથવા ધર્મ એટલે
આત્માનો સ્વભાવ, તેને રંગથી સાધવા નીકળ્યો તેમાં હે નાથ ! હવે
ભંગ નહીં પડવા દઉં. જે શુદ્ધાત્માની રૂચિ કરીને શાનમંદિરમાં
બિરાજમાન કર્યા, તેમાં હવે બીજા કોઈ રાગાદિ પરભાવને વચ્ચે
નહીં આવવા દઉં...એ મારી ટેક છે. અનંતા તીર્થકરો આ માર્ગ મોક્ષ
પામ્યાં. હું પણ તેમના કૂળનો છું ને અમારા કૂળની ટેક છે કે
શુદ્ધાત્માની રૂચિ સિવાય બીજાની રૂચિ ન થવા દઈએ. આવી ટેકથી
હે નાથ ! અનંત સિદ્ધભગવંતો જે રસ્તે ગયા તે રસ્તે હું પણ હાલ્યો
આવું છું.

હે સર્વજ્ઞ અને સિદ્ધભગવંતો ! આપ મારા શાનમાં સમાઓ !
એટલે કે રાગ જરા પણ ન રહો—એમ રાગથી તદ્દન ભિન્ન
ચૈતન્યની રૂચિ અને પ્રતીત વડે આત્મામાં સર્વજ્ઞની પ્રતિષ્ઠા કરું છું
ને હે શ્રોતાઓ ! તમે પણ તમારા શાનમાં સર્વજ્ઞને સ્થાપીને આવા
આત્માની રૂચિ કરો...પ્રતીત કરો, આ રીતે આત્મામાં સર્વજ્ઞ—
સિદ્ધોને ઓળખીને તેમનો આદર કર્યો —તે અપૂર્વ મંગળ છે.

— ૫ —

ગુરુદેવની સાથે સાથે

(હિંમતનગરમાં પંચકલ્યાણક-મહોત્સવ)

આત્મધર્મના ગતાંકમાં સોનગઢથી રાણપુર સુધીના સમાચાર આપી ગયા છીએ. રાણપુરથી અમદાવાદ થઈને માફ સુદ ૪ ના રોજ ગુરુદેવ હિંમતનગર પધારતાં ફજારો મુમુક્ષુઓએ ઉમંગભર્યું સ્વાગત કર્યું. બે હાથી સંહિતનું આવું ઉલ્લાસભર્યું ભવ્ય સ્વાગત જોઈને આખી નગરી આશર્ય પામતી હતી. સ્વાગત સરધસ મહાવીરનગરના પ્રતિષ્ઠામંડપમાં આવ્યું, ને ત્યાં પાંચેક ફજાર માણસોની સભામાં ગુરુદેવે સિદ્ધ ભગવંતોને નિમંત્રીને અપૂર્વ માંગણિક કર્યું. (જે આ અંકમાં આપ્યું છે.)

મહાવીરનગર-પ્રતિષ્ઠામંડપ ખૂબ જ શોભતો હતો. બાજુમાં સવાલાખ ઉપરાંતના ખર્ચે બંધાયેલું વિશાળ જિનમંદિર છે. અહીં જૈનભાઈઓની સોસાયટી બંધાતાં તેમને એવી ભાવના થઈ કે આપણા મકાનોની સાથે સાથે ભગવાનના દર્શન-પૂજન માટે એક જિનમંદિર પણ બંધાવવું જોઈએ. તે અનુસાર તેમણે સોસાયટીની જમીન સાથે જિનમંદિર માટેની જમીનની પણ માંગણી કરી. હિંમતનગરના રાજવીએ તેમની ભાવનામાં સાથ આપીને જિનમંદિર માટેનો પ્લોટ ભેટ તરીકે આપ્યો. ને તેમાં મુમુક્ષુઓએ ઉત્સાહપૂર્વક ભવ્ય જિનમંદિર બંધાવ્યું. -તેમાં પંચકલ્યાણક-પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ પ્રસંગે પૂર્ણ ગુરુદેવ હિંમતનગર પધાર્યા.

પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવના પ્રારંભમાં શાંતિજાપ, મંડપમાં પ્રભુને બિરાજમાન કરીને જંડારોપણ, તથા ૬૪ ઋદ્ધિધારી મુનિવરોનું પૂજન વગેરે વિધિઓ થઈ હતી. તા. ૧૫ ની રાત્રે પાર્શ્વનાથપ્રભુના ગર્ભકલ્યાણકનાં દશ્યો થયા, ત્યારબાદ તા. ૧૬ મી એ કુમારિકા દેવીઓ દ્વારા વામાદેવી માતાની સેવા, તત્વચર્ચા વગેરે દશ્યો થયા. જન્માભિષેકના કળશોની ઉછામણી ઉલ્લાસકારી હતી. -અમે કળશ લીધા વગર રહી ન જઈએ-એવા ઉમંગથી બધાય જડપભેર કળશની બોલી લેતા હતા. ૧૦૮ કળશની બોલી પૂરી થતાં માત્ર ૨૦ મિનિટ લાગી હતી. -તે ઉપરથી તેની જડપનો ઘ્યાલ આવશે. સાંજે ઉલ્લાસપૂર્વક વેદીશુદ્ધિ-મંદિર-કળશ-ધ્વજશુદ્ધિ થઈ હતી. દરેક વિધિમાં ૧૬ ઇન્દ્રો ને ૧૬ ઇન્દ્રાણીઓ ભાગ લેતા હતા. ઇન્દ્રો ઉપરાંત કેટલીક અગત્યની વિધિ

પૂ. બેનશ્રી-બેન ચંપાબેન-શાંતાબેનના પવિત્રહસ્તે થઈ હતી. રાત્રે અજમેરની ભજન-મંડળીએ ભજન-નૃત્ય કર્યા હતા. માહ સુદ ૭ (તા. ૧૭) ની સવારમાં પાર્શ્વનાથ ભગવાનના જન્મોત્સવનો આનંદકારી ઉત્સવ થયો. જ્યારે સભા આતુર હતી કે હવે શું બનશે? -ત્યાં તો અચાનક ઘંટનાદ થવા લાગ્યા, ચારેકોર દીપકો જગળગી ઊઠ્યા, વાજાંથી મંડપ ગાજી ઊઠ્યો, શું થયું? શું થયું? કે કાશીનગરીમાં ભગવાન પાર્શ્વનાથ તીર્થકરનો અવતાર થયો. સૌધર્મઈન્દ્રની સભામાં દેવો પ્રભુજન્મનો ઉત્સવ ઉજવી રહ્યા છે... ૧૬ ઇન્દ્રો ને ઇન્દ્રાણીથી ભરપૂર ભવ્ય ઇન્દ્રદરબાર શોભતો હતો ને ચારેકોર જન્મોત્સવનો આનંદ છવાઈ ગયો હતો, દેવીઓ હર્ષથી મંગલવધાઈ ગાતી હતી. અહીં કાશીનગરીમાં પણ આનંદ છવાઈ ગયો હતો, કાશીના પંદિત ફૂલગંગજી પણ કાશીની રાજસભામાં આવી પહોંચ્યાં હતા. સૌધર્મઈન્દ્ર ઐરાવત લઈને આવી પહોંચ્યા ને શચીદીએ બાલતીર્થકરને આનંદથી તેડીને ઇન્દ્રના હાથમાં આપ્યા; ઇન્દ્ર તેમને ગોદમાં લઈ ઐરાવત ઉપર સવાર કરી મેરૂપર્વત ઉપર ચાલ્યા. પ્રભુની ભવ્ય સવારી આખી નગરીમાં ફરતી ફરતી મેરૂપર્વતે પહોંચ્યી. નગરજનો આશ્રયપૂર્વક પ્રભુની સવારીને નીણાળી રહ્યા. લાંબી લાંબી સવારી મહાન આનંદ વ્યક્ત કરતી કરતી જે રસ્તે પસાર થાય તે રસ્તા ઘડીભર તો ઇજારો માણસોના આનંદકારી કોલાહલથી ગાજી ઊઠતા; નગરના અન્યમતિ પ્રેક્ષકો-તેઓ પણ માત્ર પ્રેક્ષકો જ નહોતા રહ્યા, પરંતુ અજમેરની ભજનમંડળીનું ભક્તિભીનું નૃત્ય દેખીને તેઓ એવા ઉલ્લાસમાં આવી જતા કે એના તાલની સાથે સાથે પોતે પણ નાચી ઊઠતા. સવારીમાં એક છેદેથી બીજા છેડા સુધી જ્યાં જુઓ ત્યાં પ્રભુના જન્મોત્સવના આનંદમાં ભક્તો નાચી ઊઠતા હતા. સવારી મેરુ પર્વતે પહોંચ્યી ને આનંદપૂર્વક પ્રભુનો જન્માભિષેક થયો. એ જન્માભિષેક તીર્થકરપ્રભુના અપાર મહિમાને પ્રસિદ્ધ કરતો હતો. મેરૂપર્વત જાણે જોરશોરથી કોલાહલ કરીને એમ બોલતો હતો કે અરે મનુષ્યો, હું મોટો નથી, પ્રભુના મહિમા પાસે હું તો સાવ નાનો છું, મોટા મહિમાવંત તો આ ભગવાન છે કે જેઓ જગતના જીવોને મોક્ષનો માર્ગ દેખાડશે. આનંદપૂર્વક અભિષેક કરીને મંડપમાં આવ્યા ત્યારે ઇન્દ્રો અને ભક્તો અતિ ભક્તિપૂર્વક પ્રભુસંમુખ નાચી ઊઠ્યા હતા. લગભગ પાંચ-છ હજાર માણસોએ પ્રભુના જન્મોત્સવનો આનંદ માણ્યો. ગુરુદેવના પ્રવચનમાં નગરના અનેક પ્રતિજ્ઞિત આગેવાનો પણ આવતા. બપોરના પ્રવચન પછી પ્રભુ પારસ્કુમારનું પારણાજુલન આનંદપૂર્વક થયું હતું. તથા રાજસભાને માટે

૧૦૦ રાજાઓની ઉદ્ઘામણી થઈ, સૌને રાજકુલારમાં બેસવાની એવી હોંશ કે ૧૦૦ રાજાઓની ઉદ્ઘામણી તો એક ઘડીકમાં થઈ ગઈ ને વધુ માગણી પણ ચાલુ રહી. રાત્રે ૧૦૦ રાજાઓની ભવ્ય રાજસભા થઈ હતી. પિતાજી વગેરેએ લગ્ન માટે પારસકુમારને કછું પણ વૈરાગી પારસકુમારે આયુ વગેરેની અલ્પતા જાણીને તેનો અસ્વીકાર કર્યો. બીજે દિવસે (માણ સુદ ૮) સવારમાં અયોધ્યાના રાજકુટ દ્વારા અયોધ્યાપૂરીનું ને ત્યાં થયેલા તીર્થકરોનું વર્ણન સાંભળતાં પ્રભુને જાતિસ્મરણ સહિત વૈરાગ્ય થયો ને મુનિદશા લેવા તૈયાર થયા. લૌકાંતિક દેવોએ આવીને સ્તુતિ કરી તથા વૈરાગ્યને અનુમોદન આપ્યું...ને ઇન્દ્રો પ્રભુનો દીક્ષામણોત્સવ કરવા વનમાં લઈ ગયા. દીક્ષાયાત્રા વણી મહાન હતી; છ સાત ફજાર ભક્તો પ્રભુની સાથે સાથે દીક્ષાવનમાં જઈ રહ્યા હતા. ઊં નમ: સિદ્ધેભ્ય કણીને, કેશલોચ કરીને પ્રભુ દીક્ષીત થયા, ત્યારબાદ તે દીક્ષાવનમાં જ મુનિદશા પ્રત્યેની પરમભક્તિપૂર્વક પૂ. કાનજીસ્વામીએ પ્રવચનમાં એ દશાની ભાવનાનું ખૂબ ઘોલન કર્યું...મુનિદશાનો આવો મહિમા સાંભળતાં શ્રોતાજનો મુખ થઈ જતા હતા. દીક્ષા પછી મુનિભક્તિ થઈ હતી. દીક્ષાના આ વૈરાગ્ય પ્રસંગે અનેક ભાઈ-બહેનોએ બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા અંગીકાર કરી હતી; તેમાં ફરેપુર દિ. જૈન પાઠશાળાના શિક્ષિકાબહેન લલિતાબેન (૩. વ. ૩૦) જેઓ બાલબ્રહ્મચર્યારી છે-તેમણે પણ આજીવન બ્રહ્મચર્યપ્રતિજ્ઞા લીધી હતી. રાત્રે ચિત્રોદ્ધારા પાર્શ્વનાથપ્રભુના પૂર્વભવોનું દિંગર્શન પં. શ્રી નાથુલાલજીએ કરાવ્યું હતું. વેર સામે ક્ષમાનું ઉત્તમ ઉદાહરણ પાર્શ્વનાથપ્રભુના જીવનમાં છે, ક્ષમાનો મહાન બોધ એ જીવન આપી રહ્યું છે. અનેક ભવ સુધી ક્રોધપૂર્વક ઉપસર્ગ કરવા છતાં અંતે પારસપ્રભુની પરમક્ષમા પાસે એ કમઠના ક્રોધની હાર થાય છે, ને ઘોરાતિઘોર ઉપદ્રવ સામે પણ અડગ આત્મધ્યાનમાં મગ્ન પાર્શ્વનાથપ્રભુ જ્યારે કેવળજ્ઞાન પામે છે ત્યારે કમઠનો જીવ (સંવરદેવ) ક્રોધ છોડી પશ્ચાત્તાપપૂર્વક પ્રભુ પાસે ક્ષમા માંગે છે ને અંતે ધર્મ પામે છે-'પારસના સંગે એ પથરો પણ સુવર્ણ બની જાય છે.' -પારસપ્રભુના જીવનના ક્ષમાપ્રેરક પ્રસંગો ધૈર્ય, ક્ષમા ને ધર્મદેઢતા જગાડતા હતા. -આઠદશ ફજાર માણસોની સભા થતી હતી.

બીજે દિવસે ભગવાન પારસમુનિરાજના આણારદાનનો પ્રસંગ બન્યો; ભક્તોએ અત્યંત ભક્તિપૂર્વક આણારદાન દીધું ને બીજા ચાર-પાંચ ફજાર ભક્તોએ અનુમોદન કર્યું. આણારદાનની ખુશાલીમાં એકકોર રત્નવૃદ્ધિ થઈ તો બીજકોર દાનનો વરસાદ

વરસ્યો. બપોરે શ્રી જિનેન્દ્રભગવંતો ઉપર અંકન્યાસ થયા. ગુરુદેવે પણ જિનબિંબો ઉપર ભક્તિથી અંકન્યાસના મંત્રાક્ષર લખ્યા. લગભગ ૨૫ જિનબિંબોની પ્રતિષ્ઠા થઈ. બપોરે કેવળજ્ઞાનકલ્યાણક તથા સમવસરણની રચના વગેરે થયું. રાત્રે ભક્તિ-ભજન વગેરે થયું.

માણ સુદ ૧૦ ની સવારમાં નિર્વાણકલ્યાણક વિધિ થઈ. તે પ્રસંગે સમેદશિખર પર્વતની રચના, તથા તેના ઉપર પાર્શ્વપ્રભુ શુક્લધ્યાનમાં બિરાજી રહ્યા છે ને યોગનિરોધ કરીને નિર્વાણ પામે છે, ઇન્દ્રો નિર્વાણકલ્યાણકનો ઉત્સવ ઉજવે છે, તથા યાત્રિકો સમેદશિખર તીર્થની યાત્રા કરે છે—એ બધા દશ્યો જોતાં આનંદ થતો હતો. આ રીતે પાર્શ્વપ્રભુના જ્યકારપૂર્વક પંચકલ્યાણક પૂર્ણ થયા. —તે જગતને મંગલરૂપ હો.

પંચકલ્યાણક પૂર્ણ થતાં અત્યંત ભક્તિપૂર્વક ધામધૂમથી વાજતેગાજતે જિનભગવંતોને જિનમંદિરમાં પધરાવ્યા...એ પ્રસંગના આનંદેળાનું દૃશ્ય વણું ભવ્ય હતું. વીસ હજાર ઉપરાંત માણસોની ભીડ ચારેકોર ઉભરાતી હતી; હિંમતનગરની જનતાનો મોટો ભાગ પ્રભુપ્રતિષ્ઠાનો ઉત્સવ જોવા ઉમટયો હતો. મંગલપ્રતિષ્ઠાની મંગલ ઘડી આવી, ગુરુદેવે સુહસ્તે મંગલસ્વસ્તિક કર્યા ને પછી અત્યંત ભક્તિપૂર્વક પ્રભુચરણને હસ્ત લગાવીને પ્રતિષ્ઠાનો પ્રારંભ કર્યો. હજારો ભક્તોના હર્ષનાદથી મંદિર ગૂંજ ઊઠ્યું, મંગલ વાજાં વાગવા માંડયાં, હેલિકોપ્ટરે પુષ્પવૃદ્ધિ કરીને આકાશ ગજાવી મૂક્યું. લગભગ બે કલાક સુધી આકાશમાંથી જિનમંદિર ઉપર પુષ્પવૃદ્ધિ થઈ, જુદા જુદા ભક્તજનો હેલિકોપ્ટરમાં બેસીને પુષ્પવૃદ્ધિ કરતા હતા—એ દૃશ્ય દેખીને વાતાવરણ ઉત્સાહમય બની જતું હતું. તેમાંય જ્યારે પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેન અને પૂ. બેન શાન્તાબેન એ બંને પવિત્ર બહેનોએ હેલિકોપ્ટરમાં બેસીને આકાશમાંથી જિનમંદિર ઉપર પુષ્પવૃદ્ધિ કરી...ત્યારે તો પ્રભુના કલ્યાણક પ્રસંગની રત્નવૃદ્ધિનાં દૃશ્યો તાજા થતા હોય—એમ ભક્તો આનંદિત થતા હતા. વીસથી પચીસ હજાર જેટલા માણસોના અત્યંત ઉલ્લાસભર્યા વાતાવરણ વચ્ચે જિનેન્દ્ર ભગવંતોની પ્રતિષ્ઠા થઈ. મૂળનાયક ભગવાન મહાવીર પ્રભુની પ્રતિષ્ઠા ઝીઝવાના ભાઈશ્રી પોપટલાલ હાથીચંદ તથા જાંબુડીના ભાઈશ્રી લીલાચંદ પદમશ્રીએ (રૂ. ૫૭૫૦૧ માં ઉછામણી લઈને) કરી હતી. બાજુમાં શ્રી ચંદ્રપ્રભ ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા (રૂ. ૧૮૫૦૧ માં ઉછામણી લઈને) નનાનપુરના ભાઈશ્રી સોમચંદ હેમચંદ કરી હતી; પચપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા (રૂ. ૧૮૫૦૧ માં ઉછામણી લઈને) નનાનપુરના ભાઈશ્રી છબાલાલ નેમચંદ કરી હતી. અને ઉપરના

ભાગમાં શાંતિનાથપ્રભુના ખડગાસન પ્રતિમાળીની પ્રતિષ્ઠા (રૂ. વીસહજાર ને એકમાં ઉછામણી લઈને) તલોદના ભાઈશ્રી કોદરલાલ હાથીચેંદે કરી હતી. આ ઉપરાંત બીજા ભગવંતોની તેમ જ જિનવાણી માતાની અને મંદિરના કલશ-ધ્વજની ઉછામણી પણ બીજા ભાઈઓએ ઘણા ઉત્સાહપૂર્વક લીધી હતી. આમ ઘણા જ ઉત્સાહપૂર્વક સૌએ પ્રતિષ્ઠામાં ભાગ લીધો હતો. જિનબિંબપ્રતિષ્ઠા પછી જિનમંદિર ઉપર સવાપાંચ કૂટ જેટલો ઉન્નત સોનેરી કળશ તથા ધ્વજ ચઢાવવામાં આવ્યા...ને કળશ-ધ્વજથી ભવ્ય જિનમંદિર ખૂબ જ શોભી ઊઠ્યું. આ બધી વિષિ દરમિયાન જિનમંદિરના શિખરની એકદમ નજીક આવીને હેલિકોપ્ટર-વિમાન આકાશમાંથી પુષ્પવૃદ્ધિ કર્યા જ કરતું હતું...ને ભક્તો આનંદથી એ પુષ્પોને જીલવા પ્રયત્ન કરતા હતા.

પ્રતિષ્ઠા પછી મોટો શાંતિયજ્ઞ થયો ને બપોરના પ્રવચન પછી કાશીના પં. શ્રી કૂલચંદજી શાસ્ત્રીએ તથા ઈન્દોરના પં. શ્રી બંસીધરજી શાસ્ત્રીએ શ્રદ્ધાંજલિ રૂપે પ્રવચન કર્યું. પંડિતજીએ ફરીને પણ કહ્યું કે જો જિનકા મત હૈ વોહી કાનજીકા મત હૈ, દિગંબર જૈનધર્મકી આપકે દ્વારા મહાન પ્રભાવના ફૂદ હૈ ઔર હો રહી હૈ. ત્યારબાદ ઉત્સવની પૂર્ણતાના ઉપલક્ષમાં ભગવાન જિનેન્દ્રદેવની ભવ્ય રથયાત્રા નીકળી હતી, ઘણા ઉત્સાહપૂર્વક આખી નગરીમાં રથયાત્રા ફરી હતી, ને પારસપ્રભુના રથના સારથી તરીકે પૂ. શ્રી કહ્યાનગુરુ શોભતા હતા. રથયાત્રાની શોભા જોવા આખું નગર ઉમટ્યું હતું. રાત્રે જિનમંદિરમાં ભક્તિ થઈ હતી.

આમ હિંમતનગરના મુમુક્ષુભાઈઓએ થોડી સંખ્યા હોવા છતાં મોટો પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ ઉજવ્યો ને ઘણી હિંમતપૂર્વક સફળતાથી શોભાવ્યો. ગુજરાતના આસપાસના ઘણા મુમુક્ષુ ભાઈઓનો ખૂબ જ ઉમંગભર્યો સાથ ને સહકાર મળ્યો હતો. દેશભરમાંથી દશહજાર ઉપરાંત ભક્તજનોએ આવીને ઉત્સવને શોભાવ્યો હતો. ફર્તેપુરના ભાઈશ્રી બાબુભાઈએ પણ હરેક પ્રકારની વ્યવસ્થામાં દોરવણી આપીને સૌના ઉત્સાહમાં બળ પૂર્યું હતું.

બીજે દિવસે માફ સુદ બારસની સવારમાં જિનેન્દ્રભગવંતોના દર્શન-સ્તવન કરીને પૂ. ગુરુદેવે હિંમતનગરથી અમદાવાદ પ્રસ્થાન કર્યું. ત્યાંથી બપોરે સોનગઢ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું... વર્ચ્યે ઓમકારનદી આવી. સોનગઢ જેમ જેમ નજીક આવતું ગયું તેમ તેમ શાંત હદ્યોર્મિઓ જાગવા લાગી....ચાર વાગે સોનગઢ આવ્યા...ગુરુદેવે

: ૮ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૯૩

ભાવભીનાં હદ્યે સીમંધરનાથના દર્શન કર્યા...બે પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠા ને એક વેદી પ્રતિષ્ઠા કરીને બરાબર એક મહિને ફરી સોનગઢમાં સીમંધર પ્રભુને બેટતાં ગુરુદેવનું ચિત્ત અનેરી શાંતિ અનુભવતું હતું ને સૌને લાગતું કે ભલે બધે ફરીએ...પણ અંતે સોનગઢ તો સોનગઢ જ છે...અણી કોઈ જુદી જ શાંતિ લાગે છે. સાંજે ભાઈશ્રી હિંમતભાઈને ત્યાં ગુરુદેવનું આહારદાન થયું, બીજે દિવસે સવારમાં સોનગઢી મંગલપ્રસ્થાન કરીને ગુરુદેવ ભાવનગર પધાર્યા.

ભ...જ...ન

પ્રાચીન કવિ 'ન્યામત'જી એક ભજનમાં કહે છે-

વિના સમકિત કે ચેતન જનમ વિરથા ગંવાતા હૈ।
તુઝે સમજાઓ કયા મૂરખ ! નહીં તું દિલમે લાતા હૈ।
હૈ દર્શન-જ્ઞાન ગુણ તેરા, ઈસે ભૂલા હૈ કયો મૂરખ ?
અરે, અબ તો સમજ લે તું, ચલા સંસાર જાતા હૈ।
તેરે મેં ઓર પરમાત્મ મેં કૂછ નહીં ભેદ અય ચેતન !
રતન આત્મ કો મૂરખ કાંચ બદલે કયો બિકાતા હૈ ?
(કવિએ ઠપકો આપીને સમ્યક્ત્વની કેવી પ્રેરણા કરી છે !)

પરમ શાંતિ દાતારી

અધ્યાત્મ ભાવના

(અંક ૨૮૦ થી ચાલુ)

(લેખાંક ૪૭)

ફ ફ

ભગવાનશ્રી પૂજ્યપાદસ્વામી રચિત સમાધિશતક ઉપર પૂજ્યશ્રી

કાન્જીસ્વામીનાં અધ્યાત્મભાવનાભરપૂર વૈરાજ્યપ્રેરક પ્રવચનોનો સાર.
(વીર સં. ૨૪૮૮ શ્રાવણ સુદ એકમ: મંગળવાર: સમાધિશતક ગા. ૮૧)

ફ

હવે શિષ્ય પૂછે છે કે હે નાથ ! આપે આત્મામાં સ્થિરતાનો અભ્યાસ કરવાનું કહ્યું ણ તે તો વ્યર્� લાગે છે, આત્માના અભ્યાસમાં પરિપક્વ થવાનો ઉદ્ઘમ કરવાની કાંઈ જરૂર લાગતી નથી, કેમ કે શરીર અને આત્મા બિન્ન છે—એવી ધારણાથી અથવા એવું સાંભળવાથી અથવા સ્વયં બીજાને કહેવાથી જ મુક્તિ થઈ જશે ! —પદ્ધી સ્થિરતાનો ઉદ્ઘમ કરવાનું શું પ્રયોજન છે ? —શિષ્યના આવા પ્રશ્નના ઉત્તરમાં આચાર્ય પૂજ્યપાદ સ્વામી કહે છે—

**શ્રૂણવન્નપ્યન્યતઃ કામ વદન્નપિ કલેવરાત् ।
નાત્માનં ભાવયેદિભન્ન યાવત્તાવત્ત્ર મોક્ષભાક् ॥૧૯॥**

દેહ અને આત્મા જીદ્ય છે એમ વારંવાર ઈચ્છાપૂર્વક સાંભળવા છતાં, તથા બીજાને કહેવા છતાં, અને એવી ધારણા કરવા છતાં, જ્યાંસુધી પોતે અંતર્મુખ થઈને આ કલેવરથી બિન્ન આત્માને ભાવતો નથી—અનુભવતો નથી ત્યાં સુધી જીવ મુક્તિ પામતો નથી.

દેહથી આત્મા જીદ્યો છે—એવી વાણી ગુરુ પાસે લાખો વરસ સુધી સાંભળે અને પોતે પણ લાખો માણસોની સભામાં તેનો ઉપદેશ કરે, તે તો બંને પર તરફની આકુળવૂત્તિ છે. વાણી તો પર છે—અનાત્મા છે, તેના આશ્રયે આત્માની પ્રાસિ થતી નથી. વાણી સાંભળવાનો ને કહેવાનો અભ્યાસ તે કાંઈ સ્વ—અભ્યાસ નથી, એટલે તે કાંઈ મોક્ષનું કારણ નથી. મોક્ષનું કારણ તો સ્વ—અભ્યાસ છે; સ્વ—અભ્યાસ એટલે શું ? જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ આત્માને દેહથી બિન્ન જાણીને, અંતર્મુખ થઈને વારંવાર એકાગ્રતાનો અભ્યાસ કરવો તેનું નામ સ્વ—અભ્યાસ છે, ને તે મોક્ષની પ્રાપ્તિનો ઉપાય છે. અંતર્મુખ થઈને આવી આત્મભાવના જે કરે તેણે શ્રીગુરુનો ઉપદેશ

ખરેખર સાંભળ્યો છે, કેમ કે શ્રીગુરુ પણ દેહથી બિન્ન આત્માને જાણીને તેમાં જ અંતર્મુખ થવાનું કહે છે. બીજા પાસેથી શ્રવણનો શુભભાવ હો, કે બીજાને સંભળાવવાનો ભાવ હો, -તે કાંઈ સ્વ-અભ્યાસ નથી, તે તો રાગ છે. તે રાગની ભાવનાથી મોક્ષ માને તો તે મિથ્યાદિષ્ટ છે. કોઈ એમ માને કે “જગતના ઘણા જીવો જો અમારા નિમિત્તે ધર્મ પામતા હોય તો અમારે ભલે સંસારમાં થોડો વખત રહેવું પડે”-તો તે જીવ મોટો મૂઢ છે, તેને સ્વ-અભ્યાસની ભાવના નથી પણ પરને સમજાવવાની ને રાગની ભાવના છે, ઉંડ ઉંડ જગત પાસેથી ધર્મના બણાને માન લેવાની તેની ભાવના છે. ‘અમારું ભલે ગમે તેમ થાય પણ અમારે તો બીજાનું હિત કરવું છે’ -એવી વાત સાંભળીને સાધારણ લોકો તો ખુશી થઈ જાય કે વાહ ! આને કેવી ભાવના છે ! આ કેવા પરોપકારી છે ! પણ જ્ઞાની કહે છે કે તે જીવ મિથ્યાદિષ્ટ છે, તેને હજુ ભવભ્રમણનો ભય થયો નથી; અરે, મારો આત્મા આ ચારગતિના ભવભ્રમણથી કેમ છૂટે -એવી તેને દરકાર નથી; તેને પરને સમજાવવાની ભાવના છે પણ આત્માની ભાવના નથી. અરે, મારો આત્મા આત્માની ભાવના વગર અનાદિકાળની ચારગતિના ઘોર દુઃખ ભોગવી રહ્યો છે, તેનાથી હવે મારો છૂટકારો કેમ થાય ? -એમ વિચારીને ધર્મી તો દેહાદિથી બિન્ન પોતાના આત્માની જ ભાવના ભાવે છે, ને તેમાં જ એકાગ્ર થવાનો અભ્યાસ કરે છે. આત્મામાં એકાગ્રતાનો અભ્યાસ જ મોક્ષનું કારણ છે. એ સિવાય પરના અવલંબને શ્રવણ-મનન કે ધારણા તે મોક્ષનું કારણ નથી, તે તો માત્ર વિકલ્પ છે-રાગ છે. ને જો તે રાગથી સંવર-નિર્જરારૂપ ધર્મ થવાનું માને તો તે મિથ્યાદિષ્ટ છે; તેને રાગનો અભ્યાસ છે પણ આત્માનો અભ્યાસ નથી. અરે જીવ ! શ્રવણ કરવાનો કે બીજાને શ્રવણ કરાવવાનો રાગભાવ તે આત્મા નથી ને વાણીનો ધોધ વછૂટે તેમાં પણ આત્મા નથી, આત્મા તો જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ છે, -એમ ઓળખીને અંતર્મુખ જ્ઞાનાનંદ સ્વભાવનો અનુભવ કર. જ્ઞાયકસ્વરૂપમાં જેટલી એકાગ્રતા કર તેટલું તારું હિત છે, ને તે જ મોક્ષનું કારણ છે. વાણી કે વાણી તરફનો વિકલ્પ તે કોઈ તને શરણરૂપ નહિ થાય. તીર્થકર પરમાત્માની હિવ્યધનિ ગણધરહેવ સાંભળે છતાં તેમને પણ તે વાણી તરફનો જે વિકલ્પ છે તે તો રાગ છે, તે કાંઈ ધર્મ નથી; પણ અંતરમાં રાગરહિત વીતરાગી લીનતા વર્તે છે તે તો જ ધર્મ છે ને તે જ મોક્ષનું કારણ છે. જીઽાં, સંતો પોતે એમ કહે છે કે હે જીવ ! અમારી વાણી તરફના વલણથી તારું હિત નથી, તારું હિત તારા જ્ઞાયકસ્વરૂપમાં વલણથી જ છે, માટે તું તારા સ્વભાવમાં અંતર્મુખ થઈને તેની શ્રદ્ધા-જ્ઞાન કર, ને તેનો વારંવાર અભ્યાસ કરીને તેમાં એકાગ્રથા, -આવા સ્વ-અભ્યાસથી જ તારી મુક્તિ થશે. ॥ ૮૧ ॥

અંતરાત્માએ દેહથી બિન્ન આત્માની કેવી ભાવના કરવી તે હવે કહેશે.

મૂર્ખિત આત્માને સળવન કરનારી શક્તિ

આત્માની જીવત્વ વગેરે શક્તિઓના વિવેચન દ્વારા ગુણહેવે જ અદ્ભુત 'આત્મવૈભવ' દેખાઈયો છે, તેનો થોડોક નમૂજો જિજ્ઞાસુઓને જરૂર ગમશે. (આત્મવૈભવ પુસ્તક ધીમે ધીમે છપાઈ રહ્યું છે.)

અહો, આત્માની શક્તિની આ વાત ! -તે ઉત્સાહથી સાંભળતાં અનાદિની મૂર્ખી ઉતરી જાય-એવી છે. પુરાણમાં વિશલ્યાની વાત આવે છે, -તે નજીક આવતાં જ લક્ષ્મણાની મૂર્ખી દૂર થવા લાગી; તેમ શલ્યરહિત એવી વિ-શલ્યા જ્ઞાનપરિણાતિ જ્યાં પ્રગટી ત્યાં બધા ગુણોમાંથી મિથ્યાપણાની મૂર્ખી ઉતરી ગઈ ને બધા ગુણો સ્વશક્તિની સંભાળ કરતા જાગ્યા. વિશલ્યા પૂર્વભવમાં ચક્રવર્તીની પુત્રી હતી; એકવાર જંગલમાં અજગર તેને ગળી ગયો; તેનું અદ્ધું શરીર અજગરના મુખમાં ને અદ્ધું બણાર હતું. અજગરના મોઢામાંથી તેને છોડાવવા ચક્રવર્તીએ ધનુષ્યબાણ તૈયાર કર્યા, પણ વિશલ્યાના જીવે તેને અટકાવતાં કહ્યું-પિતાજ ! હું તો હવે બચવાની નથી, મારા ખાતર અજગરને ન મારશો. આ પ્રકારના શુભ પરિણામના ફળમાં તે વિશલ્યાને એવી ઋષિ હતી કે તેના સ્નાનના જળના છંટકાવથી ગમે તેવું વિષ કે મૂર્ખી ઉતરી જાય. આ વિશલ્યા તે લક્ષ્મણાની પત્ની થનાર હતી. જ્યારે રાજી રાવણ સાથેના યુદ્ધમાં રાવણાની શક્તિના પ્રણાર વડે લક્ષ્મણ મૂર્ખિત થઈને ફળી પડ્યા ને ચારેકોર હ્લા-હ્લાકાર થઈ ગયો; રામચંદ્ર પણ હતાશ થઈ ગયા; હનુમાન વગેરે મોટામોટા વિદ્યાધર રાજકુમારો પણ બેઠા હતા. જો સવાર સુધીમાં આનો ઉપાય ન મળે તો લક્ષ્મણના જીવવાની આશા ન હતી. અંતે કોઈએ ઉપાય બતાવ્યો કે જો 'વિશલ્યાદેવી' ના સ્નાનનું જળ છાંટવામાં આવે તો લક્ષ્મણ બચી જાય. પછી તો તરત જ વિશલ્યાને તેડાવી; તે નજીક આવતાંવેંત લક્ષ્મણને લાગેલી રાવણાની શક્તિ ભાગી, ને લક્ષ્મણજી પોતાની શક્તિ સહિત જાગ્યા. તેમ ચૈતન્યલક્ષ્મી લક્ષ્મણ એવો આ આત્મા, તે અનાદિથી નિજશક્તિને ભૂલીને મોહશક્તિથી બેભાન બન્યો છે, પણ જ્યાં શલ્યથી વિરહિત એવી નિઃશલ્ય-નિઃશંક શ્રદ્ધારૂપી સમ્યકૃતવશક્તિ જાગી ત્યાં મોહશક્તિઓ ભાગી, ને ચૈતન્યલક્ષ્મી ભગવાન આત્મા પોતાની અનંત

૧૨ :

આત્મધર્મ

ફાગણ : ૨૪૬૩

શક્તિઓનાં સમ્યકું પરિણમનથી જાગી ઉઠ્યો. અજ્ઞાનમાં આત્મશક્તિ મૂર્ખીએ ગઈ હતી, પણ જ્ઞાનપરિણાતિ શલ્યરહિત થઈને જ્યાં જાગી ત્યાં તો મૂર્ખી ભાગી ને અનંતશક્તિના ટંકાર કરતો આત્મા જાગી ઉઠ્યો, ને પોતાની પ્રભુતાના સામર્થ્યથી વિભાવરૂપી રાવણનો નાશ કર્યો.

હે જીવ ! આવી આત્મશક્તિઓ ઓળખાવીને સન્તો તને જગાડે છે. તારું આત્મદ્રવ્ય કોઈ બીજાના આધારથી ટકેલું નથી, પણ તારી પોતાની જીવત્વશક્તિથી જ તારું આત્મદ્રવ્ય ટકેલું છે. પોતાના ચૈતન્યમાત્ર ભાવને ધારણ કરવારૂપ જીવત્વશક્તિથી આત્મા સદાય જીવપણે ટકે છે; આ જીવત્વશક્તિ આત્માને કદી અજીવ થવા દેતી નથી, તેને જીવપણે સદા જીવતો રાખે છે.

જ્ઞાન-દર્શન-સુખ ને સત્તા, તે આત્માના ભાવપ્રાણ કહેવામાં આવ્યા છે. આત્માના સ્વભાવમાં દ્રવ્ય-ગુણપણે તો તે ત્રિકાળ છે, ને પર્યાયમાં તે સમ્યકુપણે પ્રગટે તેની આ વાત છે. ત્રિકાળી સ્વભાવમાં છે તેનું લક્ષ કરતાં પર્યાયમાં પણ તેનું સમ્યકુપણે પરિણમન થઈ જાય છે. ‘જ્ઞાનમાત્રભાવ’ એટલે અનંત શક્તિવાળો આત્મા, તેની સન્મુખ થઈને તેનું જ્ઞાન કરતાં દ્રવ્ય-ગુણ જેવું જીવન પર્યાયમાં પ્રગટે છે. અનંતકાળથી પર્યાયમાં જે જીવન ન હતું તે પ્રગટયું, ને અનંતકાળથી જે ભાવમરણ થતું હતું તે ટળ્યું. અનંતાગુણો પર્યાયમાં જીવત્વરૂપ થયા, સમ્યકુપણે પ્રગટયા.

અહો, અંતરના પડખા ખોલીને ચૈતન્ય પરમાત્માને દેખવાની આ વાત છે. જેને આત્માની ગરજ હોય ને ભવનો ભય હોય તેને માટેની આ વાત છે. આત્મામાં ભરેલો સહજ અદ્ભુત ચૈતન્યવૈભવ ખુલ્લો કરીને સંતોષે આ સમયસારમાં દેખાડ્યો છે. જ્ઞાનની પર્યાયને અંતર્મુખ કરીને એ પરમ અદ્ભુત આત્મવૈભવ વેદાય છે.

જીઓ, આ વીતરાગી સન્તોની વાણી ! આ ‘આત્મભાષા’ છે. ભાષા તો જોકે જડ છે પણ આત્માના અનુભવનું નિમિત્ત લઈને નીકળેલી સન્તોની ભાષા તે ‘આત્મભાષા’ છે. આત્માનું ભાન થતાં બધા ગુણોમાં નવું જીવન પ્રગટયું, અનંતગુણો જીવતા થયા. પહેલાંય તે હતા તો ખરા પણ ટષ્ટિ વગર તેનું ફળ આવતું ન હતું, હવે તેનું સમ્યકુપરિણમન થતાં ફળ આવ્યું. એટલે નિર્મળ પર્યાય પ્રગટી તેમાં આત્માનું ખરું જીવન છે.

ભગવાન ઋષભદેવ

તેમના પવિત્ર જીવનની આનંદકારી કથા

ભગવત् જિનસેનસ્વામી રચિત મહાપુરાણના આધારે: લેઠ બ્ર. ફરિલાલ જૈન
(લેખાંક ૧૧)

ભગવાન ઋષભદેવની પાવન જીવનકથા ચાલી રહી છે; દર ભવ સુધી ધાર્મિક સંસ્કારો વડે આત્માને સાધતા સાધતા અંતિમ અવતારમાં તીર્થકરપણે જરૂર્યા છે. હવે ભગવાનના રાજ્યકાળનું તથા દીક્ષાપ્રસંગનું ભાવભીનું વર્ણન આપ અહીં વાંચશો. આ ફાગણમાસમાં જ આ દીક્ષાપ્રસંગ બન્યો હતો.

ભગવાન ઋષભદેવનું કુલ આયુ ચોરાસીલાખ પૂર્વનું હતું; તેમાંથી કુમારકાળના વીશલાખ પૂર્વ પૂરા થયા. તે વખતે કાળજા પ્રભાવથી (-ગીજો આરો પૂરો થઈને ચોથો આરો નજીક આવતો હતો તેથી) કલ્યવૃક્ષો સુકવા માંડયા, તેમની શક્તિ ઘટી ગઈ, વગર વાવ્યે જે અનાજ ઉગતા તે પણ દુર્લભ થઈ ગયા ને પ્રજામાં રોગ વગેરે થવા લાગ્યા; તેથી ભયભીત થઈને જીવવાની આશાથી પ્રજાજનો નાભિરાજા પાસે આવ્યા. અને નાભિરાજાએ તેમને ભગવાન ઋષભદેવ પાસે મોકલ્યા.

સનાતન-ભગવાનના શરાણે આવીને પ્રજાજનો કહેવા લાગ્યા કે હે દેવ ! પિતાસમાન અમારું પાલન કરનારાં કલ્યવૃક્ષો હવે નાના થઈ ગયાં, ભૂખ-તરસ ને ઠંડી-ગરમીના અનેક ઉપદ્રવ થવા લાગ્યા; તો આ ઉપદ્રવથી અમારી રક્ષા થાય ને અમારી આજીવિકા ચાલે એવો ઉપદેશ આપો, ને અમારા પર પ્રસન્ન થાઓ.

પ્રજાનાં દીનવચનો સાંભળીને ભગવાનના હૃદયમાં દયા જાગી, તેમણે ભયભીત પ્રજાને આશાસન આપ્યું ને મનમાં વિચારવા લાગ્યા કે, કલ્યવૃક્ષો નાના થતાં અહીં હવે ભોગભૂમિનો કાળ પૂરો થઈને કર્મભૂમિ શરૂ થઈ છે. તેથી અસિ-મસિ-કૃષિ (અર્થાત् રક્ષણ-વેપાર-ખેતી -લેખન) વગેરે કાર્યોની તથા જુદા જુદા ગામ-ધર વગેરેની જેવી રચના પૂર્વ અને પશ્ચિમ વિદેહક્ષેત્રમાં વર્તે છે તેવી અહીં પ્રવર્તાવવી યોગ્ય છે-જેથી લોકોનું રક્ષણ અને આજીવિકા સુખપૂર્વક થાય.

એમ વિચારીને ભગવાને ઈન્દ્રને યાદ કર્યા કે તરત જ ઈન્દ્રો અને દેવો આવી પહોંચ્યા, અને ભગવાનની આજ્ઞા મુજબ ઉત્તમ મુહૂર્તમાં સૌથી પહેલાં માંગલિક કાર્ય કરીને અયોધ્યાપુરીની વચ્ચમાં મોટા જિનમંદિરની રચના કરી, તથા ચારે દિશામાં પણ એકેક જિનમંદિરની રચના કરી. પછી સુકોશલ, અવંતી, વત્સ, પંચાલ, માલવ, રમ્યક, કુરુ, કાશી, કલિંગ, અંગ, બંગ, કાશ્મીર, કચ્છ, સૌરાષ્ટ્ર, મહારાષ્ટ્ર, વિદર્ભ, કુરુજાંગલ, કોકણ, વનવાસ, આંધ્ર, કર્ણાટ, કૌશલ, કેરલ, શૂરસેન, વિદેશ, સિન્ધુ, ગાંધાર, કમ્બોજ, કેક્ય વગેરે અનેક દેશોની તથા ગામ-નગરની રચના કરી. વિજયાર્ધપર્વતથી માંડીને દક્ષિણ છેડામાં લવણસમુદ્ર સુધીના તે દેશોમાં પ્રજાજનોને વસાવીને રાજવ્યવસ્થા કરી. ઈન્દ્રે પુર-નગરની રચના કરી તેથી 'પુરંદર' એવું તેનું નામ સાર્થક થયું.

ભગવાને પ્રજાજનોને શસ્ત્ર-લેખની-વિદ્યા-વેપાર-ખેતી અને શિલ્પ એ છ કાર્યો દ્વારા આજીવિકાનો ઉપદેશ આપ્યો, કેમકે ભગવાન હજી સરાળી હતા, વીતરાગ ન હતા. આ રીતે ભગવાને છ-કર્મના ઉપદેશવડે કર્મયુગનો પ્રારંભ કર્યો તેથી તેઓ 'કૃત્યુગ' અથવા 'યુગકર્તા' કહેવાયા, ને તેઓ જ સૂચિના બ્રહ્મા કહેવાયા. એ સિવાય બીજું કોઈ બ્રહ્મા કે સૂચિકર્તા નથી. આ બધી રચના અખાડ વદ એકમના દિવસે થઈ. આ રચના વડે પ્રજાનું પાલન કર્યું તેથી ભગવાન 'પ્રજાપતિ' કહેવાયા. પ્રજા સુખથી રહેવા લાગી.

થોડા વખત પછી ઈન્દ્ર વગેરે દેવોએ આવીને ભગવાનને સમાટપદે સ્થાપ્ય ને મોટો રાજ્યાભિષેક કર્યો; તેથી આખી પૃથ્વી પ્રભાવિત થઈ. તે વખતે અયોધ્યાપુરીની શોભા અદ્ભુત હતી. રત્નોની રંગોળીથી શોભતા શ્રેષ્ઠ આનંદ-મંડપમાં, તીર્થોના પવિત્ર જળથી ભરેલા સુવર્ણકળશવડે ભગવાનનો અભિષેક કર્યો. હિમવત્ પર્વત પરથી ગંગા અને સિંધુ નંદીના જળની ધારા પડતી હતી તેને વર્ણયેથી જ, (જમીન પર પડ્યા પહેલાં) જીલીને તેનાવડે અભિષેક થયો હતો. શ્રી-ઝી વગેરે દેવીઓ પણ વગેરે સરોવરમાંથી પવિત્ર પાણી લાવી હતી; લવણસમુદ્રનું શ્રેષ્ઠ જળ તેમજ નંદીશરદ્વીપની નંદોત્તરા વગેરે વાવડીનું, ક્ષીરસમુદ્રનું, નંદીશરસમુદ્રનું, ને અસંખ્ય યોજન દૂર એવા સ્વયંભૂરમણસમુદ્રનું પણ જળ સોનાના દિવ્યકળશોમાં ભરી ભરીને દેવો લાવ્યા હતા, ને તેનાવડે જગતગુરુ ભગવાન ઋષભદેવનો અભિષેક કર્યો હતો. ભગવાનનું શરીર તો સ્વયં પવિત્ર હતું; એટલે તે જળવડે ભગવાનનું શરીર પવિત્ર

ન્હોતું થયું પરંતુ ભગવાનના શરીરના સ્પર્શનવડે તે જળ પવિત્ર બન્યું હતું. આ ઋષભદેવ બધા રાજાઓમાં સૌથી શ્રેષ્ઠ રાજા છે એમ સ્વીકારીને નાભિરાજ વગેરે મોટા મોટા રાજાઓએ એક સાથે અભિષેક કર્યો, તેમજ અયોધ્યાના પ્રજાજનોએ પણ સરયૂનદીનું જળ ભરીને ભગવાનના ચરણોનો અભિષેક કર્યો. ભરતક્ષેત્રના વ્યન્તરદેવોના ઇન્દ્રોએ (માગધદેવ વગેરેએ) પણ ‘આ ભગવાન અમારા દેશના સ્વામી છે’ એમ સમજીને પ્રીતિથી અભિષેક કર્યો; અભિષેક પછી સ્વર્ગલોકથી લાવેલા વસ્ત્રાભૂષણ પહેરાવ્યા, અને નાભિરાજાએ પોતાના મસ્તક પરનો મહામુગટ ઉતારીને ભગવાનના મસ્તકે પહેરાવ્યો; ને ઇન્દ્રે ‘આનંદ’ નામના નાટકવડે પોતાનો આનંદ વ્યક્ત કર્યો.

ભગવાન ઋષભ-રાજાએ પ્રજાનું સારી રીતે પાલન કર્યું ને દરેક વર્ગ પોતપોતાને યોગ્ય કાર્યોદ્વારા આજીવિકા કરે એવા નિયમ બાંધ્યા, તથા પ્રજાના યોગ તથા ક્ષેમની (એટલે કે નવીન વસ્તુની પ્રાસિ તથા મળેલી વસ્તુનું રક્ષણ-તેની) વ્યવસ્થા કરી; ને ‘હા ! મા ! તથા ધિક્સ’ એવા દંડની વ્યવસ્થા કરી. તથા હરિ (હરિવંશ) અકંપન (નાથવંશ) કાશ્યપ (ઉગ્રવંશ) અને સોમપ્રભ (કુરુવંશ)-એ ચાર ક્ષત્રિયોને મહામાંડલિક રાજા બનાવ્યા, ને, તેમની નીચે બીજા ચાર હજાર રાજાઓ હતા. ભગવાને પોતાના પુત્રોને પણ યથાયોગ્ય મહેલ, સવારી વગેરે સંપત્તિ આપી. તે વખતે ભગવાને લોકોને શેરડીનારસનો (ઇક્ષુ-રસનો) સંગ્રહ કરવાનું કહ્યું તેથી તેઓ ઇક્ષ્વાકુ કહેવાયા.

ભગવાન ઋષભદેવનો રાજ્યકાળ હત લાખ પૂર્વનો હતો; પુત્ર-પૌત્રોની સાથે એટલો લાંબો કાળ જોતજોતામાં વીતી ગયો. ઇન્દ્ર તેમને માટે સ્વર્ગમાંથી પુણ્યસામગ્રી મોકલતો હતો.—આ સંસારમાં પુણ્યથી શું પ્રાસ નથી થતું ? પુણ્ય વગર સુખસામગ્રી મળતી નથી. દાન, સંચમ, ક્ષમા, સન્તોષ વગેરે શુભ ચેષ્ટાવડે પુણ્યની પ્રાસિ થાય છે. સંસારમાં તીર્થકરપદ સુધીના ઉત્તમ પદની પ્રાસિ પુણ્ય વડે જ થાય છે. હે પંડિતજનો ! શ્રેષ્ઠ સુખની પ્રાસિ અર્થે તમે ધર્મનું સેવન કરો. વાસ્તવિક સુખની પ્રાસિ થવી તે ધર્મનું જ ફળ છે. હે સુખુદ્ધિમાન ! તમે સુખ ચાહતા હો તો શ્રેષ્ઠ મુનિઓને ભક્તિથી દાન દો, તીર્થકરોને નમસ્કાર કરીને તેમની પૂજા કરો, શીલ-પ્રતોનું પાલન કરો અને પર્વના દિવસોમાં ઉપવાસાદિ કરો, શાસ્ત્રસ્વાધ્યાય કરો...સાધમાની સેવા કરો.

: ૧૬ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૮૩

આ રીતે, પૂર્વના આરાધકપુષ્યના પ્રતાપે સૂર્ય-ચંદ્ર વગેરે ઉત્તમ દેવ-દેવેન્દ્રો પણ જેમની આશા શિરોધાર્ય કરતા હતા, પણ જેમના ઉપર કોઈની આશા ચાલતી ન હતી એવા ભગવાન ઋષભદેવે અયોધ્યાના રાજસિંહાસન ઉપર આરૂઢ થઈને સમુદ્રપર્યંત સમસ્ત પૃથ્વીનું રાજ્ય કર્યું.

વૈરાગ્ય અને દીક્ષા

અયોધ્યાનગરી...ને ફાગણ વદ નોમ...

ભગવાન ઋષભદેવનો જન્મદિવસ આનંદથી ઉજવાઈ રહ્યો છે. એ ઉત્સવમાં ભાગ લેવા ઈન્ડ્ર પણ અપ્સરાઓને લઈને આવી પણોંચ્યા ને ભગવાનને પ્રસાન્ન કરવા માટે નૃત્ય પ્રારંભ કર્યું. અપ્સરાઓનું અદ્ભુત નૃત્ય ભગવાન નીણાળી રહ્યા હતા.

એ વખતે ઈન્ડ્રને વિચાર આવ્યો કે ભગવાન ઋષભદેવ તીર્થકર થવા અવતર્યા છે ને ધર્મચકનું પ્રવર્તન કરનારા છે. તેમને આ રાજ્યવૈભવમાં ઈ લાખ પૂર્વ તો વીતી ગયા; હવે આ રાજ્ય અને ભોગોમાંથી ભગવાન ક્યા પ્રકારે વિરક્ત થાય! આમ વિચારીને તે નૃત્યકારોમાં તેણે નીલાંજના નામની એક એવી દેવીને નીયુક્ત કરી કે જેનું આયુષ્ય થોડી ક્ષણોમાં જ પૂરું થવાનું હતું. તે નીલાંજના દેવી હાવ-ભાવસંહિત કૂદરડી નૃત્ય કરી રહી હતી, નૃત્ય કરતાં કરતાં જ તેનું આયુષ્ય પૂરું થતાં ક્ષણભરમાં તે અદેશ્ય થઈ ગઈ. વીજળીના જબકારાની માફક તે દેવી અદેશ્ય થતાં, રંગમાં ભંગ ન થાય તે માટે તરત જ ઈન્ડ્ર એના જેવી જ બીજી દેવીને નૃત્યમાં ગોઠવી દીધી-પરંતુ દિવ્ય જ્ઞાનવંત ભગવાન તે જાણી ગયા, ને સંસારની આવી અધ્યુવતા દેખીને તત્ક્ષણ જ ભવ-તન-ભોગથી અત્યંત વિરક્ત થયા ને વૈરાગ્યની બાર ભાવનાઓ ચિન્તવવા લાગ્યા.

અરે, આ જીવે સંસારમાં ચાર ગતિમાં ભયંકર હુંખો ભોગવ્યા. આ મનોહર દેવીનું શરીર પળવારમાં નજર સામે જ નાણ થઈ ગયું. આવું જે માયા-નાટક ઈન્ડ્ર કર્યું તે ખરેખર તો મને પ્રતિબોધ પમાડવા માટે જ તે બુદ્ધિમાને યુક્તિ કરી છે. આ નીલાંજનાદેવીના દિવ્ય શરીરની જેમ જગતના બધા પદાર્થો ક્ષણભંગુર છે, એનાથી હવે મારે શું પ્રયોજન છે? એ ભોગોપભોગ તો ભારરૂપ છે. આવા અસાર સંસારને અને ક્ષણિક રાજભોગને ધિક્કાર હો. આ રાજભોગને ખાતર મારો અવતાર નથી, પરંતુ આત્માની પૂર્ણતાને સાધીને તીર્થકર થવા મારો અવતાર છે.

આ પ્રમાણે વૈરાગ્યચિન્તનપૂર્વક ભગવાન આ અસાર સંસારથી વિરક્ત થયા, ને શીંગ મુજિતને સાધવા માટે ઉદ્ધમી થયા. એ વખતે ભગવાનને એવી વિશુદ્ધી પ્રગટી-જાણે કે મુજિતની સખી જ આવી પહોંચી. મોક્ષમાં જ જેમનું ચિત્ત લાગેલું છે એવા તે ભગવાનને આખું જગત શૂન્ય જેવું અસાર લાગતું હતું. ભગવાનના અંતકરણની સમસ્ત ચેષ્ટાઓ ઉપરથી ઇન્દ્રે અવધિજ્ઞાનવડે જાણી લીધું કે ભગવાન હવે સંસારથી વિરક્ત થઈ ગયા છે ને મુનિદશા માટે તત્પર થયા છે.

તરત જ બ્રહ્મસ્વર્ગમાંથી લોકાંતિક દેવો ભગવાનના તપકલ્યાણકની પૂજા કરવા ઉત્ત્યા; ને સ્તુતિપૂર્વક વૈરાગ્યનું અનુમોદન કર્યું. આઠ પ્રકારના તે લોકાંતિકદેવો પૂર્વભવમાં સંપૂર્ણ શ્રુતજ્ઞાનના અભ્યાસી (શ્રુતકેવળી) હોય છે, ધણા શાન્ત ને સર્વ દેવોમાં ઉત્તમ હોય છે, તથા એકાવતારી હોય છે, લોકનો અંત પામ્યા હોવાથી અથવા બ્રહ્મલોકના અંતમાં રહેતા હોવાથી તેઓ લોકાંતિક કહેવાય છે. મુજિતસરોવરના કિનારે રહેલા તે દેવો સ્વર્ગના હંસ જેવા છે. તેમણે આવીને કલ્પવૃક્ષનાં ફૂલોવડે ભગવાનના ચરણોમાં પુષ્પાંજલિ ચઢાવી ને સ્તુતિ કરી કે હે ભગવાન ! મોહશત્રુને જીતવા માટે આપ ઉદ્ધમી થયા છો તે એમ સૂચવે છે કે ભવ્યજીવો પ્રત્યે ભાઈપણાનું કાર્ય કરવાનો આપે વિચાર કર્યો છે. અર્થાત् ભાઈની જેમ ભવ્ય જીવોની સહાયતા કરવાનો આપે વિચાર કર્યો છે. હે જ્યોતિસ્વરૂપ દેવ ! અમે આપને સમસ્ત ઉત્તમ કાર્યોના કારણ સમજીએ છીએ. પ્રભો, કેવળજ્ઞાનના પ્રકાશવડે આપ અજ્ઞાનમાં હુબેલા સંસારનો ઉદ્ધાર કરશો. આપે દેખાડેલા ધર્મતીર્થને પામીને ભવ્યજીવો આ હુસ્તર સંસારસમુદ્રને રમતમાત્રમાં તરી જશે. આપની વાણી ભવ્યજીવોના મનને પ્રફુલ્લિત કરશે. પ્રભો ! આપ ધર્મતીર્થના નાયક છો. મોહરૂપી કીચડમાં ફસાયેલા આ જગતને ધર્મરૂપી હાથનો સહારો દઈને આપ શીંગ ઉદ્ધાર કરશો. પ્રભો ! આપ સ્વયંભૂ છો, મોક્ષનો માર્ગ આપે સ્વયં જાણી લીધો છે ને અમને બધાને પણ આપ તે મુજિતમાર્ગનો ઉપદેશ દેશો. પ્રભો ! અમે તો આપને પ્રેરણા કરનારા કોણ ? આ તો માત્ર અમારો નિયોગ છે. આ ભવ્યચાતકો મેઘની માફક આપના ધર્મભૂતની રાણ જીને છે. પ્રભો ! અત્યારનો કાળ આપના ધર્મરૂપી અમૃતને ઉત્પન્ન કરવા માટે યોગ્ય છે, માટે હે વિધાતા ! ધર્મની સૂચિ કરો. પ્રભો ! અનેકવાર ભોગવાઈ ચુકેલા ભોગોને હવે આપ છોડો. ફરીફરીને ગમે તેટલી વાર ભોગવવા છતાં એ ભોગોના સ્વાદમાં કાંઈ નવીનતા આવી જતી નથી; માટે તે ભોગને છોડીને મોક્ષને માટે ઉઠો ને ઉદ્ધમવડે મોહશત્રુને જતો.

એ પ્રમાણે બ્રહ્મર્થ-દેવો વડે જેમની સ્તુતિ કરવામાં આવી તે ભગવાન ઋષભદેવે દીક્ષા ધારણ કરવામાં પોતાની બુદ્ધિ દેઠ કરી. કૃતાર્થ થયેલા લોકાંતિક દેવો ફંસોની જેમ આકાશમાર્ગને પ્રકાશિત કરતા કરતા પોતાના સ્વર્ગમાં ચાલ્યા ગયા. તે જ વખતે આસન ડોલવાથી ઇન્દ્ર વગેરે દેવોએ ભગવાનના તપકલ્યાણકનો અવસર જાણ્યો ને સૌ તે ઉત્સવ કરવા અયોધ્યાનગરીમાં આવી પહોંચ્યા. ને ક્ષીરસમુક્રના જળથી ભગવાનનો મહાઅભિષેક કર્યો. ભગવાન ઋષભદેવે ભારતવર્ષના સામ્રાજ્ય પર ભરતનો અભિષેક કર્યો ને બાહુબલીને યુવરાજપદ આપ્યું.

એક તરફ તો ભગવાનનો દીક્ષામહોત્સવ ને બીજુ તરફ ભરતના રાજ્યાભિષેકનો ઉત્સવ,-એક સાથે આવા બે મહાન ઉત્સવોથી પૂઢ્યીલોક અને સ્વર્ગલોક બંને હર્ષવિભોર બન્યા હતા. એકકોર તો ભગવાન કુમાર કસીને રાજપાટ ત્યાગી તપસામ્રાજ્ય માટે કટિબદ્ધ થયા હતા ને બીજુ તરફ બંને રાજકુમારોને પૂઢ્યીનું રાજ્ય સોંપાતું હતું. એક તરફ તો દેવો ભગવાનના વનગમન માટે પાલખી તૈયાર કરતા હતા, બીજુ તરફ કારીગરો ભરતના અભિષેક માટે મંડપ અને મહેલ બનાવતા હતા; એક તરફ તો ઇન્દ્રાણી રંગબેરંગી રત્નોના ચોક પૂરતી હતી, બીજુ તરફ યશસ્વતી અને સુનંદાદેવી આનંદપૂર્વક રંગાવલીની રચના કરતી હતી. દિંગુમારીદેવીઓ મંગળદ્રવ્યો લઈને ઊભી હતી..ચારેકોર પડ્યમ વગેરે મંગલ વાજાંના ઘમકાર થઈ રહ્યા હતા. આ રીતે કરોડો દેવો ને કરોડો મનુષ્યો એકસાથે બે ઉત્સવ ઉજવી રહ્યા હતા. અયોધ્યાનગરીમાં ચારેકોર આનંદ-આનંદ ફેલાઈ ગયો હતો. બે પુત્રોને રાજ્યભાર સોંપીને, તથા બાકીના ૮૮ પુત્રોને પણ રાજ્યનો અમુક ભાગ આપીને, દીક્ષા માટે ભગવાન એકદમ નીરાકુળ થઈ ગયા હતા; સંસાર સંબંધી કોઈ ચિન્તા તેમને રહી ન હતી.

નાભિરાજ વગેરે પરિવારની વિદ્યાય લઈને, ઇન્દ્રે રચેલી સુદર્શન નામની સુંદર પાલખી ઉપર ભગવાન જ્યારે આરૂઢ થયા, ત્યારે અત્યંત આદરપૂર્વક ઇન્દ્રે તેમને પોતાના હાથનો સહારો આપ્યો હતો. ભગવાન ઋષભદેવ પહેલાં તો પરમ વિશુદ્ધતા પર આરૂઢ થયા હતા ને પછી પાલખી પર આરૂઢ થયા હતા, તેથી તે સમયે ભગવાન એવા લાગતા હતા - જાણે કે ગુણસ્થાનોની શ્રેષ્ઠી ચડવાનો જ અભ્યાસ કરતા હોય. ભક્તિપૂર્વક ભગવાનની પાલખી લઈને પ્રથમ તો રાજાઓ સાત પગલાં ચાલ્યા, પછી વિદ્યાધરો આકાશમાર્ગ સાત પગલાં ચાલ્યા, ને ત્યારબાદ દેવો અત્યંત હર્ષપૂર્વક

ખલે પાલખી લઈને શીંગ આકાશમાં ચાલ્યા. અહા, ભગવાનના મહિમાની શી વાત ! કે એ પ્રસંગે દેવોના અધિપતિ ઇન્દ્રે પોતે પણ ભગવાનની પાલખી ખલે લીધી હતી. ભગવાન પાલખીમાં આડુઢ થયા તે વખતે ઇન્દ્રના કરોડો દુંભી વાજાં વાગતા હતા. અદ્ભુત વૈભવથી શોભતા ભગવાન ઋષભદેવ આખા જગતને આનંદિત કરતા થકા અયોધ્યાપુરીની બહાર નીકળ્યા...તે વખતે વૈરાગ્ય ભરેલા તેમના નેત્રોની ચેષ્ટા અત્યંત પ્રશાંત હતી; અસંગ-વૈરાગ્યદશાને શોભે એવી તેમના અંગ-ઉપાંગની ચેષ્ટા હતી.

ભગવાન આ શું કરી રહ્યા છે ને દીક્ષા એટલે શું ? તેના અજાણ પ્રજાજનો ભગવાનને પ્રાર્થના કરતા હતા કે-હે દેવ ! આપ આપનું કાર્ય પૂર્ણ કરીને વેલાવેલા અમને દર્શન દેવા પધારજો. પ્રભો, આપ મહા ઉપકારી છો, હવે અમને છોડીને બીજા કોનો ઉપકાર કરવા આપ જઈ રહ્યા છો ?

નગરજનો એકબીજા સાથે વાત કરતા હતા કે આ દેવો ભગવાનને પાલખીમાં ક્યાંક દૂરદૂર લઈ જાય છે, પરંતુ શા માટે લઈ જાય છે તે આપણે જાણતાં નથી; કદાચ ભગવાનની એવી જ કોઈ કીડા હોય ! અથવા, પહેલાં તેમનો જન્મોત્સવ કરવા માટે ઇન્દ્રો તેમને મેરુ ઉપર લઈ ગયા હતા ને પાછા આવ્યા હતા,—એવો જ કોઈ પ્રસંગ ફરીને આપણા મહાભાગ્યથી બનતો હોય !—તો તે કોઈ દુઃખની વાત નથી. અહા, ભગવાનના પુણ્ય કોઈ મહાન, વચ્ચનાતીત છે. આવા આશ્ર્યકારી દશ્યો અમે કદ્દી જોયા નથી. ભગવાન જ્યારથી આ પૃથ્વી ઉપર અવતર્યા છે ત્યારથી અવારનવાર દેવોનું આગમન થયા જ કરે છે.

ભગવાન હવે સંસારથી અત્યંત વિરક્ત થઈને, રાજવैભવને તરણાં સમાન માની રહ્યા છે. મસ્ત હાથીની માફક સ્વતંત્રતાનું સુખ પ્રાપ્ત કરવા માટે ભગવાન હવે વનમાં પ્રવેશ કરી રહ્યા છે. ભગવાનની આ યાત્રા તેમને સુખ દેનારી છે. તેઓ વનમાં રહેશે તો પણ સુખ તેમને સ્વાધીન છે. ભગવાનનો જય હો...ભગવાન વિજય પામો...ને ફરી વહેલા પધારીને અમારી રક્ષા કરો. આ રીતે દીક્ષા પ્રસંગના જાણકાર તેમજ અજાણ બધા લોકો ભગવાનની સ્તુતિ કરતા હતા. તથા મહાત્મા ભરત સોનું હાથી ઘોડા વગેરેનું મહાન દાન દેતા હતા. યશસ્વતી, સુનંદા વગેરે સ્ત્રીઓ તથા મંત્રીગણ ભગવાનની પાછળ પાછળ જતા હતા ને તેમની આંખમાંથી આંસુ વહેતા હતા. મહારાજા નાભિરાજ તથા માતાજી મરુદેવી પણ

: ૨૦ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૬૩

સેંકડો રાજાઓ સાથે ભગવાનના તપકલ્યાણકનો ઉત્સવ જોવા માટે પાછળ-પાછળ જઈ રહ્યા હતા. સમ્રાટ ભરત અને તેના ભાઈઓ પણ મોટી વિભૂતિ લઈને ભગવાનની પાછળ જતા હતા. ભગવાન આકાશમાં એટલે ઊંચે ગમન કરતા હતા કે જ્યાંથી લોકો તેમને બરાબર જોઈ શકે.

અયોધ્યાથી થોડે દૂર સિદ્ધાર્થક નામના વનમાં આવીને એક પવિત્ર શિલા ઉપર પ્રભુ બિરાજ્યા. ચન્દ્રકાન્તમણિની એ શિલા એવી શોભતી હતી-જાણો કે સિદ્ધશિલા જ દીક્ષાકલ્યાણક જોવા માટે નીચે ઊતરી હોય ! એના પર આશ્રયકારી મંડપ અને રત્નોની રંગોળી હતી. એ શિલા જોતાં, જન્માભિષેક વખતની પાંડુકશિલાની શોભા ભગવાનને યાદ આવી. ભગવાન જગતના બંધુ હોવા છતાં સ્નેહબંધનથી રહિત હતા. દીક્ષા પહેલાં ભગવાને દેવ-મનુષ્યોની સભાને યોગ્ય ઉપદેશવડે સંબોધીને પ્રસન્ન કરી. અને દીક્ષા માટે પહેલાં જો કે બંધુવર્ગને પૂછ્યું હતું, તોપણ અત્યારે ફરીને ગંભીરવાણીથી પૂછીને સંમતિ લીધી.

કોલાહલ દૂર થયો ને એકદમ શાન્તિ પ્રસરી ગઈ, ત્યારે ગંભીર મંગલનાદ સાથે ભગવાને અન્તરંગ અને બહિરંગ પરિગ્રહ છોડી દીધો. આત્માની, દેવોની અને સિદ્ધોની સાક્ષીપૂર્વક સમસ્ત પરિગ્રહ છોડીને ભગવાન મુનિ થયા, પૂર્વદિશાસન્મુખ પદ્માસન લગાવી, સિદ્ધપરમેષ્ઠીને નમસ્કાર કરીને, પંચમુષ્ઠી કેશલોચ કર્યો. દિગંબર રૂપધારક ભગવાન જિનદીક્ષા લઈને સમસ્ત પાપોથી વિરક્ત થયા ને સમભાવરૂપ ચારિત્ર (સામાયિક) ધારણ કર્યું. જે તિથિએ જન્મ્યા તે જ તિથિએ, ફાગણ વદ નવમીની સાંજે ભગવાને મુનિદ્શા ધારણ કરી.

ભરતક્ષેત્રના આધ્યમુનિરાજ એવા શ્રી ઋખભમુનિરાજને નમસ્કાર હો.

બાધપ્રવૃત્તિ વડે તારી અધિકતા નથી,
તું જેટલો અંદર સમા, તેટલી તારી અધિકતા છે.

હિંમતનગરમાં સંવરધર્મ

**હિંમતનગર (ગુજરાત) માં પંચકલ્યાણક-પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ નિમિત્તે
પૂર્ણ ગુરુદેવ આઠ દિવસ (માહ સુ. ૪ થી ૧૧) પદ્ધાર્ય છતા; તે દરમિયાન
સમયસારના સંવર અધિકાર ઉપર જે પ્રવચનો થયા-તેનો એક ભાગ.**

આ આત્મા અસંખ્યપ્રદેશી ઉપયોગસ્વરૂપ વસ્તુ છે. રાગાદિ પરભાવો તે ખરેખર
આત્માના ચૈતન્યક્ષેત્રનો પાક નથી; ચૈતન્યક્ષેત્રમાં તો જ્ઞાનના ને આનંદના પાક પાકે
એવો એનો સ્વભાવ છે. આવા આત્માને જેણે જાણ્યો તેને અનંત ભવનું મૂળ એક
ક્ષણમાં છેદાઈ ગયું.

પ્રભુ, આત્માનું હિત કરવા માટે આ ઊંચો અવસર છે. વિકારનો જેમાં સ્પર્શ
નથી-એવો જે ભૂત્તાર્થ આત્મસ્વભાવ ઉપયોગસ્વરૂપ છે, તે જ ધર્મને ધ્યાનનું ધ્યેય છે,
સમ્બંધિતનું ધ્યાન ખાલી હોય નહીં; એના ધ્યાનમાં આનંદના તરંગ ઉલ્લસે છે. તારે
આત્માને ધ્યાનમાં લેવો હોય તો અચિન્તનપણે રાગથી લિન્ન ઉપયોગની ભાવના કર.
ભેદજ્ઞાનની અચિન્ત ભાવના વડે શુદ્ધાભાનું ધ્યાન અને સંવર થાય છે. -એનું નામ ધર્મ છે.

રાગની ભાવના કરે તેને તો આસ્વવની ભાવના છે; તે તો રાગની રૂચિમાં અટકે
છે; એટલે રાગ અને જ્ઞાનનું ભેદજ્ઞાન નહિ હોવાથી તે બંધાય છે. રાગ અને જ્ઞાનની
અત્યંત લિન્નતાની ભાવના વડે ભેદજ્ઞાન કરવું, તે ભેદજ્ઞાન જ સિદ્ધિનો ઉપાય છે.
ભાઈ, આવું ભેદજ્ઞાન નિરંતર ભાવવા યોગ્ય છે; આ મનુષ્ય અવતારમાં ને આવા
સત્તસમાગમમાં અપૂર્વ ભેદજ્ઞાનનો અવસર તને મળ્યો છે. તેથી કહે છે કે અરે! આવો
અવસર આવ્યો છે તો-

હે આત્મા ! તું ચૂકીશ મા !
 વાલીડા મારા ! તું ચૂકીશ મા !
 આ અવસર તું ચૂકીશ મા !
 સાથીડા મારા તું ચૂકીશ મા !

આવો મોંઘો અવસર અનંતકાળે મળ્યો છે, તેમાં આત્માના ભવનો અંત કેમ
આવે ને મોક્ષસુખ કેમ પ્રગટે-એવો ઉપાય કરજે.

ભગવાન પાર્વતીનાથ પ્રભુએ આવો આત્મા સાધ્યો ને તીર્થકર થઈને આવો
ઉપયોગસ્વરૂપ આત્મા જગતને દેખાડ્યો. તેનું જ્ઞાન કરવું તે સંવરધર્મ છે.

‘ભાવ-નગર’ માં મંગલ પ્રવચન

**જ્ઞાન-આનંદ વગેરે શુદ્ધ ચૈતન્ય ‘ભાવ’ થી ભરેલા
નગરમાં વસવું-તે મંગળ છે.**

- ૫ -

ભાવનગરના મંગલ પ્રવચનમાં ‘ભાવનગર’ નો અર્થ સમજાવતાં પૂર્ણ ગુરુદેવે કહું કે ‘ભાવ’ એટલે જ્ઞાન-આનંદ વગેરે અનંત સ્વભાવોથી ભરેલો આત્મા, તેનું જ્ઞાન કરીને તેમાં વસે એટલે કે જ્ઞાનાનંદસ્વરૂપ આત્માનું ભાન કરે તે ‘ભાવ-નગર’ માં આવ્યો, બાકી તો બધા ભાનવગરના છે. ‘નગર’ તેને કહેવાય કે જેમાં કાંઈ કર ન હોય (ન કર) કાંઈ ઉપાધિ ન હોય, પર ભાવનો બોજો ન હોય; આવા શુદ્ધ ચૈતન્યભાવથી ભરેલું જે નગર, એવા ‘ભાવનગર’ ને ઓળખવું, ને રાગથી ભિન્ન થઈને તેમાં વસવું તે મંગળ છે. તે મમ્મ-ગલ એટલે મમતારૂપી પાપને ગાળનાર છે ને ‘મંગલ’ એટલે સુખને લાવનાર છે તેથી તે ‘ભાવ’ ને મંગળ કહે છે. મંગળ કહો કે ધર્મ કહો, કેમ કે ધર્મ તે જ જગતમાં ઉત્કૃષ્ટ મંગળ છે. આવો મંગળભાવ પ્રગટ કરવા માટે આત્માનું સ્વરૂપ ઓળખવું જોઈએ. તે કઈ રીતે ઓળખાય? એટલે કે શાસ્ત્રભાષામાં જેને બેદજ્ઞાન અથવા આત્મઅનુભવ કહે છે—તે કેમ થાય? તેની આ વાત છે.

આ આત્મા દેહથી જીદું અરૂપી તત્ત્વ છે, તે જ્ઞાનસ્વરૂપ છે. જેમ લીડીપીપરમાં હ૪ પણોરી તીખાશ ભરેલી છે, તેમ દરેક આત્મામાં સર્વજ્ઞ થવાની ને પૂર્ણ આનંદ પ્રગટ કરવાની તાકાત શક્તિરૂપે ભરેલી છે, પણ પોતે પોતાની શક્તિને, પોતાની પ્રભુતાને ભૂલીને રાગદેખાછિ પરભાવોને જ નિજસ્વરૂપ માની રહ્યો છે, તેથી તે અજ્ઞાનભાવથી સંસારની ચારગતિમાં બ્રમણ કરી રહ્યો છે, પણ આત્મા દેહથી પાર રાગથી પાર, શુદ્ધ ચૈતન્યસત્તાથી ભરપૂર છે. —એ જ મારું સ્વરૂપ છે. પુણ્યના શુભ, કે પાપના અશુભ એવા જે કોઈ રાગભાવો થાય તેનાથી જ્ઞાનતત્ત્વ જીદું છે, તે જ્ઞાનતત્ત્વને રાગથી ભિન્ન અનુભવતાં બેદજ્ઞાનરૂપ ધર્મ થાય છે ને ભાવ-નગર એવું જે આત્માનું શુદ્ધસ્વરૂપ તેમાં આત્મા પ્રવેશે છે ને આનંદના ભાવને અનુભવે છે.

જીવને નથી કંઈ ધૂય; ધૂય ઉપયોગ-આત્મક જીવ છે

**માહ સુદ દસમે જીપઅકસ્માતમાં ઈંદોરના બે ભાઈઓના સ્વર્ગવાસની
જે કરુણાધટના બની, તે દિવસના પૂ. ગુરુલેદેવના વૈરાજ્ય ઉદ્ગાર-**

અરે, આ જીવન તો અનિત્ય છે-ક્ષણભંગુર છે; કઈ ક્ષણે એનો વિયોગ થશે ! -એ ગવાનના શાનમાં ભાસ્યું છે, તેને ફેરવવા કોઈ સમર્થ નથી. સૂરજ ઊરો છે તે અસ્ત થાય છે; તેમ જન્મ તે મરણ સહિત જ છે. જુઓને, આજે જ ક્ષણભંગુરતાનો બનાવ બની ગયો. અનિત્ય સંસારમાં જીવને કોઈ શરણ નથી, ઉપયોગસ્વરૂપ એનો પોતાનો ધૂય આત્મા જ એનું શરણ છે. આયુષ્ય પૂરું થાય ત્યાં ઇન્ડ્રનો દેહ પણ ક્ષણમાં છૂટી જાય છે; ૮૪૦૦૦ અંગરક્ષક દેવોની ટૂકડી પણ એના મરણને રોકી શકતી નથી. શરણ તો શાન છે, તે શાનમાં મરણ નથી, શાનમાં અકસ્માત નથી. આવા શાનસ્વરૂપ આત્માને ઓળખ ભાઈ ! તારું તો શાન છે. શરીર તારું નથી. રાગ પણ તારું સ્થાયી ટકતું સ્વરૂપ નથી, તેને ટકાવી રાખવા માંગો-તે ટકી શકે નહિં. શાનના સ્વાનુભવ વડે શાની પર દ્રવ્યના હર્ષ-શોકને છોડે છે, જગતના પદાર્થોના દ્રવ્ય-ક્ષેત્ર-કાળ-ભાવ કેવળજ્ઞાનમાં જણાય છે, કેવળજ્ઞાનની આણાને કોઈ લોપી શકતું નથી, -આવી જગતની રાજનીતિ છે. પાણીમાં ઊઠેલો પરપોટો શું કાયમ રહેશે ? નહીં. -તેમ આ વિકાર અને શરીરાદિ સંયોગ તે તો પરપોટા જેવા છે, તે ક્ષણિક છે, તેમાં જીવનું સાચું જીવન નથી. પારસ-ભગવાનને આજે કેવળજ્ઞાન થયું, તે જ આત્માનું ખરું જીવન છે. શાંત-વીતરાગ સ્વરૂપ આત્મા જ આ જગતમાં સાર છે, બાકી તો બધુંય અસાર-અસાર છે. બાપુ ! સર્વજ્ઞદેવે તારો આત્મવૈભવ ખુલ્લો મૂક્યો, તે આત્મવૈભવને તું જાણ. બાકી તો જગતમાં બધું અસાર છે. બ્રહ્મદત્ત ચક્રવર્તી મરીને બીજી ક્ષણે સાતમી નરકે ગયો, ત્યાં મહા હુઃખ પામે છે, તેને ચક્રવર્તીનો વૈભવ નરકે જતાં રોકી ન શક્યો, શરણ તો પોતાનો આત્મવૈભવ છે, અનંતગુણરૂપ આત્મવૈભવ તે જ પોતાનો સાચો વૈભવ છે. આમ જાણી જગત પ્રત્યે વૈરાગ કરીને આત્માનું સ્વરૂપ ચિંતવવું જોઈએ. તો શોક રહે નહીં, ને આત્માનું કલ્યાણ થાય.

આબુનગરીમાં ગુરુદેવ સમજાવે છે-

મનુષ્યજીવનની મહત્તમા

તા. ૨૭-૨-૬૭ ના રોજ આબુશહેરના ટાઉનહોલમાં
મનુષ્યઅવતારની મહત્તમાનું કારણ સમજાવતાં ગુરુદેવે કહ્યું કે-

ભાઈ, આવો મનુષ્યદેહ મળ્યો છે, શાનીઓ આ મનુષ્યભવને બીજા બધા કરતાં ઉત્તમ કહે છે. -તેને ઉત્તમ કહેવાનું કારણ એ છે કે ધર્મનું સાધન મુખ્યપણે આ મનુષ્યદેહમાં જ થાય છે. જો કે મનુષ્યોમાં કાંઈ બધાય મનુષ્યો ધર્મનું સાધન કરતા નથી, પણ જેઓ વિવેક-બુદ્ધિવાળો છે, સત્ય-અસત્યનો વિવેક કરીને સમજે છે, ને દેહાદિથી બિન્ન ચૈતન્ય તત્ત્વને જાણો છે તે જ મનુષ્યો ધર્મને સાધે છે. બાકી તો મનુષ્યનું શરીર અનંતવાર મળી ચૂક્યું, પર દેહથી બિન્ન આત્માને ન જાણ્યો તો તેને ખરેખર શાનીઓ ‘મનુષ્ય’ નથી કહેતા, એ તો ‘મનુષ્યરૂપેણ મૃગાઃ ચરન્તિ।’ મન્યતે તે મનુષ્યાઃ એટલે કે જીવાનાનંદસ્વરૂપ સિદ્ધસમાન આત્મા શું ચીજ છે તેને જે માને-જાણો-અનુભવે તે સાચો માનવ છે.’ તેણે મનુષ્યપણાને સફળ કર્યું છે.

આચાર્યદ્વય ઊંઘતા જીવોને જગાડીને કહે છે કે અરે જીવો ! આત્મા તો સુખનું ધામ છે; આ દેહ કે રાગ-તેમાં તમારું પદ ખરેખર નથી, તમારું પદ તો ચૈતન્યમય છે, આનંદમય છે; તારા આવા પદનું મનજ તો કર. આ મનુષ્યપણું પામીને તારા ચૈતન્યપદમાં આવી જા, બહારમાં સુખ માનીને બહારમાં ભટકે છે, તેને બદલે અંતરમાં તારા ચૈતન્યપદમાં આવી જા. નિજપદને ભૂલીને તું પર પદને પોતાનું માની રહ્યો છે ને તેમાં સૂતો છે, તેને બદલે હે જીવ ! તું આ સ્થિર ચૈતન્યપદ તરફ આવ ! તું જાગ, ને તારા શુદ્ધ ચૈતન્યપદને સંભાળ. -તારું એ પદ મહા આનંદમય છે. આવા તારા સ્વધરમાં તું કદી આવ્યો નથી. માટે હવે તો તેને ઓળખીને નિજપદરૂપી સ્વધરમાં આવ.

આવા નિજપદને સંભાળીને તેની શ્રદ્ધા-જ્ઞાન-રમણતા વડે ધર્મની સાધના કરવી-તેમાં જ આ મનુષ્યભવની મહત્તમા છે. અને મનુષ્યપણું પામીને પણ જો આત્માની દરકાર ન કરી, ધર્મની સાધના ન કરી. તો એ મનુષ્યભવની શી કિંમત ! પશુમાં ને એમાં શો ફેર ? માટે જીવાનીઓ કહે છે કે હે ભાઈ ! આવું મોંધું મનુષ્યપણું મળ્યું છે તો તેમાં હવે આત્માનું સ્વરૂપ વિચારજે, ને આત્માનું કલ્યાણ કેમ થાય-તેવો ઉદ્યમ કરજે. -એમાં જ મનુષ્યપણાની સફળતા છે.

ગુરુલુદેવની સાથે સાથે

સોનગઢ થી.....જયપુર

જસદણમાં વેદીપ્રતિષ્ઠા, આંકડિયા તથા હિંમતનગરમાં પંચકલ્યાણક પ્રતિષ્ઠાના મંગલકાર્યો કરીને ગુરુલુદેવ માહ સુદ ૧૨ના રોજ સોનગઢ પદ્ધાર્યા...ને સોનગઢની શાંતિની સુગંધ લઈને બીજે દિવસે જયપુર-પ્રતિષ્ઠા ને સમ્મેદ્શિભરજી તીર્થની યાત્રા માટે મંગલ પ્રસ્થાન કર્યું. (તા. ૨૨ ફેબ્રુઆરી) સવારમાં ‘ભાવનગર માં પ્રવેશ કર્યો, ભક્તોએ ભાવભીનું સ્વાગત કર્યું. ભાવનગરના મંગલપ્રવચનમાં ગુરુલુદેવે કહું કે આત્માના નિર્મણ ભાવોરૂપી જે નગરી, તેમાં પ્રવેશ કરવો તે મંગળ છે; ને એવા ચૈતન્યભાવની જેને ખબર નથી તે તો ભાન વગરના છે. ભાવનગરમાં દિગંબર જિનમંદિર પ્રાચીન છે, ત્યાં દર્શન-પૂજન કર્યા. તેમજ મંડપમાં (દશાશ્રીમાળીના વંડામાં) પણ સોનગઢથી સીમંધરપ્રભુજીને લાવીને બિરાજમાન કર્યા હતા. તેમની સન્મુખ દર્શન-પૂજન-ભક્તિ થતા હતા, તથા રત્નત્રય-પૂજન પણ થયું હતું. સોનગઢના સીમંધરનાથની પૂજા વખતે એમ થતું કે, ભક્તોના હૃદયના ભગવાન તો ભક્તોની સાથે જ હોય ને! (આ સીમંધરપ્રભુની પ્રતિમા પૂ. બેનશ્રી-બેન તરફથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલ છે.) અહીં સં. ૧૮૮૬ માં (એટલે ઉ૭ વર્ષ પહેલાં) ગુરુલુદેવ પદ્ધારેલા, તે વખતના કેટલાય સંસ્મરણો ગુરુલુદેવ તાજા કરતા હતા; તેમાં ખાસ કરીને પહેલવહેલા એક દિગંબર સાધુને જોવાનો પ્રસંગ અહીં બનેલો; તથા તે વખતે ગુરુલુદેવના પ્રવચનો સાંભળીને, પૂ. શ્રી ચંપાબેન (જેઓ તે વખતે માત્ર ૧૬-૧૭ વર્ષના હતા) તેઓ ઘરે જઈને તે પ્રવચનો લખી લેતા, ને ગુરુલુદેવે તે બેનને પહેલવહેલાં અહીં જોયા, જોતાં જ તેમને લાયું કે આ બેન કોઈ અલૌકિક લાગે છે! -આ પ્રસંગને ગુરુલુદેવ ઘણીવાર ખૂબ ભાવપૂર્વક યાદ કરે છે. ને ગુરુલુદેવનો ઉ૭ વર્ષ પહેલાંનો તે આભાસ પૂ. બેનશ્રી ચંપાબેને સંપૂર્ણ સત્ય સિદ્ધ કર્યો છે. આવા તો બીજા ઘણાય પવિત્ર સ્મરણો ગુરુલુદેવને જાગતા હતા. -એ ભાવનગરની વિશેષતા છે.

ભાવનગરના પ્રવચનમાં બે હજાર જેટલા ભાઈ-બેનો પ્રેમથી ભાગ લેતા હતા, ને પ્રવચન સાંભળીને પ્રસંગ થતા હતા. ભાવનગરનું દૈનિકપત્ર ‘સૌરાષ્ટ્ર સમાચાર’ ગુરુલુદેવના પ્રવચનનો સાર હંમેશ પ્રગટ કરતું હતું. શેઠશ્રી વૃજલાલભાઈએ ગુરુલુદેવ

: ૨૬ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૮૩

પ્રત્યે ખૂબ ભાવભીના ઉદ્ગારો વ્યક્ત કર્યા અને જનતાને ખાસ ભલામણ કરી કે વીતરાગધર્મની પ્રભાવના કરનારા અને અનાદિના મિથ્યાત્વનું ઝેર ઉતારી નાંખનારા આ સન્તાને તમે ઓળખો, અને તેમનો લાભ લ્યો; અને ન ઓળખી શકો તોપણ તેનું બહુમાન કરો, અવર્ષવાદ તો ન જ કરો. ચારે દિવસ ઉત્સાહપૂર્વક હજારો માણસોએ પ્રવચનનો લાભ લીધો હતો. અને રવિવાર તા. ૨૬ ના રોજ જિનેન્દ્રભગવાનના દર્શન કરીને જ્યુઝ્યકારપૂર્વક અમદાવાદ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું.

શ્રી જિનેન્દ્રપ્રતિષ્ઠા માટે અને તીર્થયાત્રા માટે ગુરુદેવ જેવા સન્તો સાથે પ્રસ્થાન કરતાં હર્ષ થતો હતો. સવાસો માઈલના પ્રવાસમાં સાથે ને સાથે રહેતી મોટરથી ગુરુદેવ સાથેના તીર્થપ્રવાસથી ભક્તોને આનંદ થતો હતો. આગળ જુઓ તો સન્ત, પાછળ જુઓ તો સન્તો, -એવા સન્તો સાથેના પ્રવાસથી કોને આનંદ ન થાય? અમદાવાદમાં બપોરે ત થી ૪ સો જેટલા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનો આવેલા. તેમની સમક્ષ વિવિધ તત્ત્વચર્ચા ગુરુદેવે કરી હતી, તથા શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીની ખાસ શૈલી ઉપર પ્રકાશ પાડ્યો હતો. સાંજે અમદાવાદથી પ્રસ્થાન કરીને હિંમતનગર રાત રોકાયા હતા. ફરીને મહાવીરાદિ ભગવંતોના દર્શન કર્યા, ઉપરના ભાગમાં શાંતિનાથ પ્રભુજી સમીપનું ઉપશાંત વાતાવરણ ચિત્તમાં શાંતિ પ્રેરતું હતું. હજી તો પાંચ દિવસ પહેલાં તા. ૨૦ મી એ પુષ્પવૃદ્ધિ કરતા હેલિકોપ્ટરના ગગનભેદી અવાજથી અને ૨૦-૨૫ હજાર માણસોના હર્ષનાદથી ગાજતું આ મહાવીરનગર આજ કેટલું બધું શાંત દેખાતું હતું! એવા શાંત વાતાવરણમાં રાત્રે ભક્તિ તથા ચર્ચા ચાલી. સવારમાં પ્રભુજીના દર્શન કરીને આબુ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું. વચ્ચે ઈડર આવ્યું-શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીએ જ્યાં આત્મસાધના કરી એવા આ ઈડરના પણડોને જોતાં તેમનું જીવન સ્મરણમાં આવતું હતું. આ પણડને અર્ધ પ્રદક્ષિણા કરીને આગળ જતાં પણડી રસ્તે પ્રવાસ કરીને ગુજરાતની હદમાંથી રાજસ્થાનની હદમાં પ્રવેશ્યા, ને દસ વાગે આબુ પણોચ્યા...સ્વાગત પૂર્વક જિનમંદિરમાં દર્શન કર્યા. બપોરે ટાઉનહોલમાં પ્રવચન હતું. તેમાં, મોક્ષને સાધવો તે જ માનવદેહની વિશેષતા છે-એ વાત સમજાવી હતી. સાંજે આબુથી પ્રસ્થાન કરીને શિરોર્હી આવ્યા, ને બીજે દિવસે સવારમાં શિવગંજ થઈ પાલી ગામે આવ્યા. ગુરુદેવે જેમની પાસે સ્થાનકવાસી-દીક્ષા લીધી હતી તે હીરાચંદજી મહારાજનું આ વતન હતું તેથી તે સંબંધી સ્મરણો ગુરુદેવ યાદ કરતા હતા... હીરાચંદજી મહારાજ ગુરુદેવને ઘણીવાર ‘જૈનશાસનનો સ્થંભ’ થવાનું કહેતા; અને એમની એ આગાહી

ગુરુદેવ સાચી જ પાડી છે. પાલીમાં સવારે પ્રવચન તથા જિનમંદિરના દર્શન કરીને બપોરે સોજત ગામે આવ્યા; ત્યાં બપોરે પ્રવચન થયું. બીજે દિવસે (તા. ૧ માર્ચ) કિસનગઢ આવ્યા; સ્વાગત પછી મંગલ પ્રવચન કરતાં ગુરુદેવે કહ્યું કે સિદ્ધભગવંતોનું સ્વાગત કરવું એટલે કે તેમને ઓળખીને આત્મામાં પદ્ધરાવવા-તે માંગળિક છે. જેને જેનું બહુમાન આવે તેનું તે સ્વાગત કરે છે; સાધકને શુદ્ધઆત્માનું બહુમાન છે તેથી તે સિદ્ધ પદનું સ્વાગત કરે છે. એ સિવાય બીજાનો-રાગનો, અલ્યતાનો તે આદર કરતો નથી. બપોરે સમયસારના પહેલા કળશ ઉપર પ્રવચન કરતાં કહ્યું કે આત્માનું શુદ્ધ સ્વરૂપ તે સાર છે-કે જેને જાણતાં જાણનારને સુખનો અનુભવ થાય છે. બપોરે તથા રાત્રે જૈન વિદ્યાલયમાં વિદ્યાર્થીઓનો કાર્યક્રમ, તેમ જ સંગીત મંડલ તરફથી પાર્શ્વનાથ-ઉપસર્ગના દશ્યનો કાર્યક્રમ હતો. ધોર ઉપસર્ગ અને પાર્શ્વપ્રભુનું ધૈર્ય, તથા ધરણેન્દ્ર અને પજાવતીની પ્રભુ પ્રત્યેની ભક્તિ-એ દશ્ય ભગવાનના જીવનમાંથી ઉત્તમ પ્રેરણાઓ આપતું હતું.

શેઠ શ્રી લાડુલાલજીને ત્યાં ધરચૈત્યમાં બિરાજમાન મહાવીર ભગવાનના તેમ જ બીજા જિનમંદિરોમાં બાહુબલી વગેરે ભગવંતોનાં દર્શન કર્યા. બીજે દિવસે સવારમાં કુચામન તરફ પ્રસ્થાન કર્યું.

કુચામનમાં જિનમંદિરમાં પ્રભુના દર્શન કર્યા પછી ગુરુદેવનું ભવ્ય સ્વાગત થયું. ઠાઠમાઠ સંહિત ઉલ્લાસભર્યું સ્વાગત જોઈને સૌ હર્ષિત થયા. ઊંટ-છાથી-ધોડા, બેન્ડવાજાં, ભજનમંડળી, પાઠશાળાના બાળકો, ભવ્ય રથમાં જિનવાણી, બીજા રથમાં જિનેન્દ્રદેવ, એવા ઠાઠમાઠ સંહિત ત્રણચાર હજાર માણસોએ ઉમંગથી સ્વાગત કર્યું. સ્વાગત દરમિયાન નગરીમાં રત્ન અને પુષ્ટિવૃષ્ટિ કરવા માટે દિલ્હીથી વિમાન આવવાનું હતું પરંતુ ત્યાંના ખરાબ હવામાનને કારણે રવાના થઈ શક્યું ન હતું. બપોરના પ્રવચનમાં તો ચાર પાંચ હજાર માણસોએ શાંતિથી પ્રવચન સાંભળ્યું હતું ને પ્રસાન્ન થયા હતા. હજારો માણસો બદ્ધારગામથી ઊંટીયાગાડી વગેરેમાં આવ્યા હતા. બપોરે તેમજ રાત્રે ભક્તિનો કાર્યક્રમ હતો. એક દિવસમાં તો ઉત્સવ જેવું વાતાવરણ સર્જાઈ ગયું હતું. અણી બીજા ત્રણ ચાર વિશાળ જિનમંદિરો છે, -પ્રાચીન સોનેરી કારીગરીથી ને પંચકલ્યાણક વગેરે દશ્યોથી મંદિરો સુશોભિત છે.

માણ વદ ૮ (તા. ૩) કુચામનથી લાડનું આવ્યા. વછરાજજી શેઠનું આ ગામ-જેમણે સોનગઢમાં ગોળીદેવી બ્રહ્મચર્યાશ્રમ બંધાવી આપેલ છે. લાડનુમાં પ્રવેશતાં

મંગલપુરામાં જિનેન્દ્રદેવનાં દર્શન કર્યા ને ભાવસ્વાગત થયું. મંગલપુરામાં વધરાજજી શેઠનો વિશાળ આશ્રમ છે. ત્યારબાદ નગરીમાં પ્રવેશીને સુખદેવ આશ્રમમાં અનેક જિનમંબિઓના દર્શન કરતાં ખૂબ આનંદ થયો. વીસ લાખ રૂ. ના ખર્ચે થયેલ શેઠ વધરાજજી અને તેમના ભાઈઓએ બંધાવેલ આ મનોરમ્ય વિશાળ રચનામાં પ્રવેશતાં વેંત જ ચોકમાં ઊભેલા ધ્યાનસ્થ બાહુબલી ભગવાન સૌનું ધ્યાન ખેંચે છે ને અદ્ભુત જીવનાદર્શ હેખાડીને મુમુક્ષુને તૃસ કરે છે. પછી માનસ્તંભ ઓળંગીને મંદિરજીમાં પ્રવેશતાં જ સુવર્ણપ્રતિમા જેવી એક ભવ્ય પ્રતિમા આપણી આંખદ્વારા ઝડપથી હંદ્યમાં પ્રવેશી જાય છે—એ છે ભગવાન આદિનાથ ! હર્ષથી આદિનાથપ્રભુના દર્શન કરીને જરાક આસપાસમાં નજર કરતાં જ એકબાજુ ભગવાન ભરતેશ્વર ને બીજી બાજુ ભગવાન બાહુબલીના વિશાળ પ્રતિમાજીના દર્શન થાય છે.—આમ ગુરુદેવ સાથે પિતા-પુત્રોની ત્રિપુટીનાં દર્શન કરતાં પૂ. બેનશ્રીબેન વગેરે સૌને ઘણો આનંદ થયો. ઘણા આનંદથી દર્શન-પૂજન કર્યા. ગુરુદેવનો ઉતારો પણ આ આશ્રમમાં જ હતો. ગુરુદેવ લાડનું પધારવાથી શ્રી વધરાજજી શેઠને તેમજ મનકૂલાદેવીને ઘણો હર્ષાલ્લાસ થયો, ને તેઓ ખૂબ લાગણીવશ બની ગયા હતા. ગુરુદેવે સિદ્ધોની સ્થાપનાનું સુંદર મંગલાચરણ સંભળાવ્યું, મંગલાચરણ બાદ ભવ્ય જિનમંદિરમાં પૂ. બેનશ્રી-બેને આદિનાથ ભગવાનનું સમૂહપૂજન ભાવપૂર્વક કરાવ્યું. ભક્તોએ બાહુબલિપ્રભુનો મસ્તકાત્મિકેક પણ કર્યો. ગુરુદેવ સાથે બડા મંદિરજીમાં તથા બીજા મંદિરોમાં દર્શન કરતાં આનંદ થયો. બડા મંદિરમાં પ્રાચીન પ્રતિમાઓ તેમજ કારીગરીવાળું તોરણદ્વાર ખાસ દર્શનીય છે. આ તોરણ અનુસાર જ બીજું તોરણ આરસનું લગભગ વીસ હજાર રૂ. ના ખર્ચે કરાવેલું છે. અણી ર૭ વખત તો પંચકલ્યાણક-મહોત્સવ થયા છે—એ આ નગરીનું એક ગૌરવ છે. અને સુખદેવ આશ્રમની વિશાળતા, શાંત વાતાવરણ અને ભવ્યજિનમંબિઓના દર્શન-તે આ નગરીના ગૌરવમાં ઓર વધારો કરે છે. વારંવાર જિનેન્દ્રભગવંતોના દર્શન કરતાં દિલ તૃસ થતું હતું. બપોરે પ્રવચનમાં પણ હજાર ઉપરાંત માણસો આવ્યા હતા. પ્રવચન પછી તેમજ રાત્રે જિનમંદિરમાં ભક્તિ થઈ હતી. રાત્રે સેંકડો વીજળી પ્રકાશના ઝગજગાટ વચ્ચે જિનમંદિરની ને બાહુબલીભગવાનની શોભામાં ઓર વૃદ્ધ થાય છે. બીજે દિવસે જિનેન્દ્રદેવની રથયાત્રા સહિતનું ભવ્ય સ્વાગતસરઘસ આખી નગરીમાં ફર્યું હતું. બપોરે પ્રવચન પછી લાડનું-જૈનસમાજ તરફથી ગુરુદેવને અભિનંદનપત્ર અપાયું હતું. અને બડામંદિરજીમાં ભક્તિ થઈ હતી; રાત્રે પણ ભક્તિ થઈ હતી. બે દિવસના

: ફાગણ : ૨૪૮૭

આત્મધર્મ

: ૨૬ :

કાર્યક્રમ દરમિયાન શ્રી વછરાજજી શેઠે પણ ઉત્સાહથી ભાગ લીધો હતો. સોનગઢના બ્રહ્મચારીબહેનો પણ આવ્યા હતા. ને આનંદિત થયા હતા. તા. ૫ ની સવારે જિનેન્દ્રદેવના દર્શન કરીને લાડનુથી સીકર આવ્યા.

સીકરમાં ઉલ્લાસપૂર્ણ સ્વાગત બાદ મંગલ-પ્રવચન થયું. બપોરે અહીંના ૭ જિનાલયોના ગુરુદેવ સાથે દર્શન કર્યા. બપોરના પ્રવચન બાદ જિનમંહિરમાં ભક્તિ થઈ; તથા રાત્રે પોણી કલાક નિશ્ચય-વ્યવહાર વગેરે સંબંધમાં સુંદર તત્ત્વચર્ચા થઈ. બીજે દિવસે તા. ૬ માર્ચ સવારમાં સીકરથી જયપુર આવ્યા.

જયપુર નગરીમાં ભવ્ય મહોત્સવ

જયપુર નગરીમાં ૫૧ દરવાજા, ૨ હાથી વગેરે દ્વારા ભવ્ય સ્વાગતની તૈયારીઓ હતી. પરંતુ રાજકીય કારણોસર તે દિવસોમાં ૧૪૪ મી કલમ ચાલતી હોવાથી સ્વાગતનું સરઘસ નીકળી શક્યું ન હતું. રામલીલા મેદાનમાં ભવ્ય સમિયાણામાં લગભગ પાંચ હજાર માણસો સ્વાગતનિમિત્તે એકઠા થયા હતા ને ત્યાં ગુરુદેવે માંગળિક સંભળાવ્યું હતું. વંદિતું સવસિદ્ધે દ્વારા સિદ્ધભગવંતોના સ્વાગતરૂપ અપૂર્વ માંગળિક કર્યું હતું. ત્યારબાદ વચ્ચે ટોડરમલ સ્મારકભવન થઈ શેઠ પૂરણચંદજીના મકાનમાં ગુરુદેવનો ઉતારો હતો. બપોરે ત થી ૪ પ્રવચન તથા રાત્રે ભક્તિ તેમજ પંચકલ્યાણકની ફિલ્મનું પ્રદર્શન હતું. બીજે દિવસે પણ એ જ કાર્યક્રમ હતો. (વિશેષ માટે જુઓ પાનું ૩૪)

ભક્ત અને ભગવાન

એક વાત આવે છે કે-સુરદાસ-ભક્તનો હાથ છોડીને શ્રીકૃષ્ણ એકવાર દૂર સંતાઈ ગયા; ત્યારે સુરદાસ કહે છે-હે હરિ! તમે હાથ છોડીને ભલે દૂર ગયા, પણ મારા હૃદયમાંથી દૂર નહિ જઈ શકો! તેમ સર્વજ્ઞભગવાનના ભક્તો કહે છે કે હે સીમંધરનાથ! અમે ભરતમાં, ને આપ વિદેશમાં,-ક્ષેત્રથી ભલે આપ દૂર વસ્યા, પણ અમારા અંતરમાંથી આપ જરાય દૂર નહિ રહ્યી શકો. આપને ઓળખીને અમારા હૃદયમાં આપને પધરાવ્યા છે, તે કઢી દૂર થવાના નથી.

સ્વાદ ચૈતન્ય

(તા. ૩-૪ માર્ચ : લાડનું શહેરના પ્રવચનની પ્રસાદી)

જીવે અનાદિકાળથી પોતાના શુદ્ધ જ્ઞાનસ્વરૂપનો અનુભવ કર્યો નથી, રાગથી બિન્ન તેના સ્વાદને જાણ્યો નથી. તેણે અનાદિથી શું કર્યું? કે રાગના વિકારી સ્વાદને પોતાનો માનીને અનુભવ્યો છે. અહીં ભગવાન કુંદુંદસ્વાની કહે છે કે ભાઈ, રાગનો સ્વાદ તે તારો સ્વાદ નથી, તારો સ્વાદ તો આનંદરૂપ છે, ચૈતન્યરૂપ છે. કુંદુંદાચાયદિવ વિદેષક્ષેત્રમાં સીમંધર પરમાત્માના સમવસરણમાં પધાર્યા હતા, ને તેમની વાણી સાંભળીને તેમણે આ સમયસાર શાસ્ત્ર રચ્યું છે. તેમાં કહે છે કે આત્માના સ્વરૂપમાં જ્ઞાન-આનંદની પૂર્ણ તાકાત ભરી છે, તેના અનુભવ વિના તું રાગના સ્વાદને તારામાં મિશ્રિત કરી રહ્યો છે. જડનો સ્વાદ તો અત્યંત જુદો છે, ને રાગનો સ્વાદ પણ તારા ચૈતન્યના મધુર સ્વાદથી જુદો છે. અરે જીવ! આ તારા ચૈતન્યસ્વાદની વાત સંતો તને સમજવે છે.-ભાઈ, બણારની ને રાગની વાત તો તે અનંતવાર સાંભળી, તેનો પ્રેમ કર્યો, પણ ચૈતન્યની વાત તે પ્રેમથી કદી સાંભળી નથી. માટે એવા દુર્લભ ચૈતન્યસ્વરૂપની વાત સમજવાનો આ અવસર છે. આત્માનું ભાન થતાં તે જ ક્ષણે અપૂર્વ આનંદનો અનુભવ થાય છે ને આત્મામાં મોક્ષના ભણકરા આવી જાય છે. આવા આત્મભાન વિના બીજું બધું એકડા વગરના મીડાં જેવું વ્યર્થ છે. અશુભ ને શુભરાગની વાત તો અનંતકાળથી તેં સાંભળી છે ને અનુભવી છે, તેમાં કાંઈ ધર્મ નથી; પણ એ રાગથી પાર ચૈતન્યતત્ત્વ શું છે તેને અનુભવમાં લે તો અપૂર્વ ધર્મ થાય. એક ક્ષણનો ધર્મ જરૂર મોક્ષ આપે. પણ એ ધર્મની રીત શું છે તે જીવ સમજ્યો નથી ને રાગની કિયાને ધર્મ માન્યો છે. ભાઈ, ધર્મ કહો કે સમ્યગ્રદર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર કહો, તેમાં તો આત્માનો અતીન્દ્રિય આનંદ છે. ધર્મને આવા આનંદનો અનુભવ થાય છે. તારું આનંદમય નિજઘર-કે જેમાં રાગનો કદી પ્રવેશ નથી, તે નિજઘર સન્તો તને ઓળખાવે છે. અરે, આવું મનુષ્યપણું પામીને જો તેં તારું નિજઘર ન જોયું ને આત્મજ્ઞાન ન કર્યું તો તેં કાંઈ કર્યું નથી, તારું મનુષ્યપણું આત્મજ્ઞાન વગર નિષ્ફળ ચાલ્યું જશે. માટે, આત્માની રૂચિ કરીને આ વાત સમજવા જેવી છે.

ગતાંકના પ્રશ્નોના ઉત્તર

(૧) બંધાયેલ ચારેકોર ફરે,
ને છૂટો એક ઠેકાણો સ્થિર રહે, -તે કોણ ?

તેનો જવાબ એ છે કે-જીવ જ્યારે કર્મથી બંધાયેલો હોય છે ત્યારે તે સંસારમાં ચારેકોર એટલે કે ચારે ગતિમાં ભમે છે, અને જ્યારે તે છૂટે એટલે કે મોક્ષ પામે ત્યારે તે સિદ્ધલોકમાં સદા સ્થિર રહે છે.

(૨) ચાર અક્ષરનું શહેર તે -જયપુર

તે ઘણું રળિયામણું છે, જૈનધર્મની જાહોજલાલીથી ભરપૂર છે; મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકની રચના ત્યાં પં. ટોડરમલજીએ કરી છે તેથી તે મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકની જન્મભૂમિ છે; તેમજ સમયસારની હિંદી ટીકા પણ જયપુરના પં. જયચંદજીએ કરી છે તેથી તેની પણ તે જન્મભૂમિ છે. આરસની મૂર્તિઓ જયપુરમાં બને છે તેથી સૌરાષ્ટ્રના જિનમંદિરોમાં ઘણાખરા ભગવંતો તે નગરીમાંથી આવ્યા છે. આ મહિને ત્યાં પં. ટોડરમલજી-સ્મારકભવનનું ઉદ્ઘાટન કરવા માટે, તથા સીમંધરપ્રલુની પ્રતિષ્ઠા કરવા માટે પૂ. ગુરુદેવ જયપુર પધાર્યા ને મોટા ઉત્સવ દ્વારા ઘળી ધર્મપ્રભાવના થઈ.-બંધુઓ આવી જયપુરનગરી જરૂર જોવા જેવી છે.

(૩) ૨૪ તીર્થકરોમાંથી 'મ' ઉપર નામવાળા તે ભગવાન છે-

મહિલનાથ, મુનિસુગ્રતનાથ અને મહાવીર.

જવાબ મોકલનાર સભ્યોને ધન્યવાદ !

જવાબ મોકલનાર સભ્યોના નંબર

૧૦૪૮ ૬૪૦ ૪૩૧ ૪૩૨ ૩૨૦ ૫૨૮ ૩૨૧ ૧૫૬૫ ૩૮૮ ૩૭૮ ૧૩૨૧ ૩૭૭ ૧૮૫૦
૭૧૦ ૭૧૧ ૧૬૪૮ ૩૨૨ ૮૪૬ ૧૦૦૨ ૧૧૭ ૪૦ ૩૧ ૫૮૨ ૪૮ ૧૭૭૧ ૩૪૭ ૩૪૬ ૬૬૬
૬૬૭ ૨૬૨ ૭૧૪ ૩૬૮ ૧૦૦૪ ૧૭૭૨ ૨૭૬ ૬૧૮ ૧૬૬ ૩૮૩ ૩૮૨ ૧૧૭૩ ૮૦૮ ૧૧૬૫
૧૧૬૬ ૫૩૩ ૫૩૪ ૩૨૦ ૧૪૩૪ ૧૮૨૩.

અમને...ગમે

“તમને શું ગમે”-એ વાત બાલવિભાગના સહ્યોને પૂછી હતી; ઘણા સહ્યોએ ઉત્સાહપૂર્વક સરસ જવાબ લખ્યા છે. અમે વિચારેલો ટૂંકો જવાબ આ છે કે “-અમને ગમે આત્મા.” હવે બાલવિભાગના નાના-મોટા સહ્યોએ પણ પોતાને શું ગમે તે સંબંધી જે વિચારો લખ્યા છે. તે ઉપરથી બાળકોના હદ્યમાં કેવી સુંદર ભાવનાઓ રમી રહી છે તેનો ખ્યાલ આવે છે. કોઈ લખે છે-અમને આત્મરામ ગમે, કોઈ લખે છે અમને મોક્ષ ગમે, કોઈ લખે છે કે અમને મુનિ થવું ગમે, કોઈ લખે છે કે સમ્યગ્રદ્ધન ગમે, તો કોઈ લખે છે-અમને બાલવિભાગ ગમે. આ ઉપરાંત બાલવિભાગમાં ઘણા બંધુઓના પત્રો આવ્યા છે, તેમના જવાબો વૈશાખ માસમાં પ્રગટ કરીશું. માટે સૌએ ધીરજ રાખવા વિનંતિ છે. બાલવિભાગ પ્રત્યે બાળકોનો ખૂબ પ્રેમ હોવાથી પોતાના પત્રના જવાબ માટે તેઓ ખૂબ આતુર રહે-એ સ્વાભાવિક છે, પરંતુ ગુરુદેવ સાથેના યાત્રાપ્રવાસમાં મહત્વના કાર્યક્રમોને લીધે આમાં પહોંચી શકતું નથી. માટે બંધુઓ, બે મહિના ધીરજ રાખજો. આનંદથી ધાર્મિક અભ્યાસ કરજો. આત્મધર્મમાં યાત્રાપ્રવાસનું થોડું થોડું વર્ણન આવે છે તે આનંદથી વાંચજો. તમે પત્ર લખવો હોય તો ખુશીથી (સોનગઢના સરનામે) લખજો. તમને ધાર્મિક ઉત્સાહ આપવા માટે જ આપણો બાલવિભાગ છે. **-જય જિનેન્દ્ર**

અમને...ગમે

“તમને શું ગમે?” તેના જવાબમાં નીચેનું કાવ્ય ગોડલના સહ્ય નં. ૨૪૯ અરવિંદ જૈન તરફથી મળ્યું છે-જે અગાઉ પણ આપણા બાલવિભાગમાં આવી ગયું છે:-

મનેગમે આત્મારામ,

કરું શાને બીજું ક્રમ;

તનધનમાં નહીં સુખનં નામ,

સુખશંਤિનું હું ધામ.

જગ જાણો નહીં એનું નામ,

ગુરુ બતાવે સુખનું ધામ;

જેને સમજાયે આ ભેદ,

તેનો થાયે સંસાર છેદ.

સૂચના:-

પૂર્ણ ગુરુદેવ સાથેના પ્રવાસ દરમિયાન ગમે ગમે જિજાસુ સાધર્મિઓ મળે છે, ‘આત્મધર્મ’ સંબંધી પોતાની પ્રસન્નતા વ્યક્ત કરે છે; અને આનંદથી ગુરુદેવનો લાભ લ્યે છે. તે ઉપરાંત અનેક જિજાસુ પાઠકો તરફથી ‘આત્મધર્મ’ ના અંકો ન મળવા સંબંધી મુશ્કેલી પણ રજૂ કરવામાં આવે છે,-તો આ સંબંધમાં જણાવવાનું કે રવાનગી વ્યવસ્થા સંપાદક હસ્તક નથી; માટે વ્યવસ્થા બાબતમાં જે કાંઈ સૂચના કે ફરિયાદ હોય તે ‘મેનેજર, જૈન- સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ’ સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)-ને લખવા વિનંતી છે.

: ફાગાંડી : ૨૪૮૮

આત્મધર્મ

: ૩૩ :

અમે જિનવરનાં સંતાનઃ (બાળવિભાગના નવા સભ્યો)

૧૭૮૫	રાજેશકુમાર કીર્તીકાન્ત જૈન	મુંબઈ-૮૨	૧૮૧૦	રંજન શાન્તીલાલ જૈન	ચલાલ
૧૭૮૬	વિરેનકુમાર કીર્તીકાન્ત જૈન	મુંબઈ-૮૨	૧૮૧૧	મહુકાંત શાન્તીલાલ જૈન	ચલાલ
૧૭૮૭	દિલીપકુમાર કાન્તીલાલ જૈન	અમદાવાદ	૧૮૧૨	હંસાબેન શાન્તીલાલ જૈન	ચલાલ
૧૭૮૮	કમલેશભાઈ નૌતમલાલ જૈન	કલક્તા	૧૮૧૩	ફરષદા શાન્તીલાલ જૈન	ચલાલ
૧૭૮૯	મીલનકુમાર નૌતમલાલ જૈન	કલક્તા	૧૮૧૪	વસંતરાય કનૈયાલાલ જૈન	મુંબઈ
૧૮૦૦	સંજયકુમાર નૌતમલાલ જૈન	કલક્તા	૧૮૧૫	લીનાદેવી કનૈયાલાલ જૈન	મુંબઈ
૧૮૦૧	મુંદરાય ચુનીલાલ જૈન	સોનગઢ	૧૮૧૬	પ્રકાશચંદ કનૈયાલાલ જૈન	મુંબઈ
૧૮૦૨	અકલંક ચુનીલાલ જૈન	સોનગઢ	૧૮૧૭	ભરતદેવ કનૈયાલાલ જૈન	મુંબઈ
૧૮૦૩	બાબુલાલ વારીલાલ જૈન	સલાલ	૧૮૧૮	ચૈતન્યકુમાર કનૈયાલાલ જૈન	મુંબઈ
૧૮૦૪	ઇલાબેન બિજલાલ જૈન	પૂના	૧૮૧૯	ફસમુખલાલ ચંદુલાલ જૈન	નીકોડા
૧૮૦૫	રીતા રમણીકલાલ જૈન	મુંબઈ-૮૦	૧૮૨૦	શૈલાબેન હીરાલાલ જૈન	મહુવા
૧૮૦૬	ચેતન રમણીકલાલ જૈન	મુંબઈ-૮૦	૧૮૨૧	ભારતીબેન હીરાલાલ જૈન	મહુવા
૧૮૦૭	અરવીદકુમાર ચંદુલાલ જૈન	મોહુકા	૧૮૨૨	અનીલકુમાર હીરાલાલ જૈન	મહુવા
૧૮૦૮	પ્રવીણચંદ સાકરલાલ જૈન	પ્રાંતીજ	૧૮૨૩	મલપંતી વસંતરાય જૈન	મુંબઈ-૭૭
૧૮૦૯	અંજના શાન્તીલાલ જૈન	ચલાલ			

સુરેન્દ્રનગરમાં જૈન પાઠશાળાનું ઉદ્ઘાટન

સુરેન્દ્રનગરમાં સ્વ. ભાઈ શ્રી ચંદુલાલ ફૂલચંદ શાહના સ્મરણનિમિત્તે જૈન પાઠશાળા ચાલુ થયેલ છે, જેનું ઉદ્ઘાટન તા. ૧૪-૨-૬૭ ના રોજ થયું હતું; ને આ પાઠશાળામાટે અગાઉ ફૂલચંદ ચતુરભાઈ તરફથી રૂ. ૫૦૦૧) આપેલ તે ઉપરાંત બીજા રૂ. ૫૦૦૧) ઉદ્ઘાટનપ્રસંગે આપેલ છે. જૈનપાઠશાળાના વિદ્યાર્થી બંધુઓ આનંદપૂર્વક ધાર્મિક અભ્યાસ કરે ને પાઠશાળા ઉન્નતિ પામે એવી શુભેચ્છા. ગામેગામના જૈનસંઘોએ આનું અનુકરણ કરીને વહેલામાં વહેલી તકે પાઠશાળા ચાલુ કરવી જોઈએ. બાળકોને ધાર્મિક સંસ્કાર આપવા માટે પાઠશાળાની ખૂબ આવશ્યકતાછે.

: ૩૪ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૬૭

જ ય પુ ર માં-

— * — સિદ્ધભગવંતોના સ્વાગતરૂપ અપૂર્વ માંગળિક — * —

તા. હ માર્યના રોજ પૂ. ગુરુદેવ અનેકવિધ મંગલમહોત્સવ નિમિત્તે જયપુરનગર પધાર્યા, અને મંગળપ્રવચનમાં ‘વંદિતુ સવસિદ્ધે’ ...એ સમયસારની પહેલી ગાથાનો ઉલ્લેખ કરીને કષ્ટું કે સિદ્ધભગવંતોને ઓળખીને આત્મામાં તેમને પધરાવવા, તેમનું સ્વાગત કરવું-તે અપૂર્વ-અલૌકિક મંગળ છે.

કુંદુંદાચાયદિવે પહેલી ગાથામાં સિદ્ધોને નમસ્કારરૂપ મહામાંગળિક કર્યું છે. તેની ટીકામાં અમૃતયંત્રાચાયદિવે અથપ્રથમત એટલે કે સાધકભાવની શરૂઆતમાં સાધ્યરૂપ સિદ્ધોને આત્મામાં ઉતારીને તેમનું સ્વાગત કર્યું છે. સિદ્ધોનું જેણે સ્વાગત કર્યું તેણે શુદ્ધાત્માનો આદર કર્યો, તેને રાગનો આદર રહે નહિ. -આવા ભેદજ્ઞાનરૂપ સાધકભાવ પ્રગટયો તે અપૂર્વ સ્વાગત ને અપૂર્વ માંગળિક છે.

આત્માના પૂર્ણાંદર્શવરૂપની પ્રાસિ કેમ થાય તેનો ઉપાય આ સમયસારમાં બતાવ્યો છે. જેણે સિદ્ધને ઓળખીને આત્મામાં સ્થાપ્યા તેણે સાધકભાવનું અપૂર્વ મંગળ કર્યું, સાધકભાવની શરૂઆત કરી. સિદ્ધને સાથે રાખીને સાધકભાવની અપ્રતિફલ શરૂઆત કરી તેમાં હવે વર્ણે લંગ પડે નહિ.

‘મંગ’ એટલે આનંદ તેને જે ‘લ’ લાવે-પ્રાસ કરે એવો ભાવ તે મંગલ છે, એટલે સમ્યગ્દર્શન-જ્ઞાન-ચારિત્ર તે મંગલ છે. આ ‘મંગલ’ શબ્દનો અસ્તિત્વસૂચક અર્થ છે. અને, ‘મમ’ એટલે પાપ, તેને જે ‘ગલ’—ગાળે-નાશ કરે તે મંગળ છે;—આ નાસ્તિત્વસૂચક અર્થ છે. જે આનંદરૂપ પવિત્રતાને પમાડે, અને દુઃખરૂપ પાપને-અજ્ઞાનને નાશ કરે એવા સમ્યગ્દર્શનાદિ તે મંગળ છે. લોકો પુત્રપ્રાસિ, વિવાહ વગેરે જેને મંગળ કહે છે તે ખરેખર મંગળ નથી. અહીં તો અનંતા સિદ્ધભગવંતોને આત્મામાં સ્થાપીને, સિદ્ધોના સ્વાગતરૂપ મંગળ કર્યું છે. મૈં સિદ્ધોંકા સ્વાગત કરતા હું; ઇ માસ ને આઠ સમયમાં ૬૦૮ જીવો સિદ્ધ થાય છે—મોક્ષ પામે છે; સિદ્ધનો આવો પ્રવાહ અનાદિથી ચાલ્યો આવે છે;—અનંતા જીવો સિદ્ધ થયા, તે સર્વે સિદ્ધભગવંતોને મારા જ્ઞાનમાં

ફાગણ : ૨૪૮૮

આત્મધર્મ

: ૩૫ :

લઈને હું તેમનું સ્વાગત કરું છું. એક સામાન્ય મહેમાન આંગણે પધારે તોપણ લોકો શોભા-શાણગાર ને સ્વચ્છતા કરે છે; અણી તો સાધક અનંત સિદ્ધ ભગવંતોને આંગણે પધરાવે છે,

-તો તેના જ્ઞાનમાં કેટલી સ્વચ્છતા હોય ? રાગની મલિનતાનો જ્યાં આદર હોય ત્યાં તે મલિન આંગણામાં સિદ્ધ ભગવંતો ન પધારે; રાગથી બિન્ન અંતર્મુખ થયેલું જે સ્વસંવેદનરૂપ પવિત્ર જ્ઞાન, તે જ્ઞાનના આંગણાને સમ્યજ્ઞન વડે શોભાવીને ધર્મજીવ અનંત સિદ્ધ ભગવંતોને પોતાના આંગણે પધરાવે છે, તેમનું સ્વાગત કરે છે એટલે કે શુદ્ધાત્માનો જ આદર કરે છે.-આ સાધકદશાનું અપૂર્વ મંગળ છે. સંસાર તે વિકાર છે ને મોક્ષ તે પૂર્ણ શુદ્ધતા છે; એવી શુદ્ધતાને પામેલા સિદ્ધ ભગવંતો સ્વાનુભૂતિરૂપ આનંદની અનુભૂતિથી પ્રકાશમાન છે. તે સિદ્ધ ભગવંતોને હું મારા શાંતિના સ્વયંવરમાં, એટલે કે મુનિદશાના મહોત્સવમાં આમંત્રીને તેમનું સ્વાગત કરું છું એટલે કે હું મારા આત્મામાં વીતરાગી સમભાવરૂપ ચારિત્રદશા પ્રગટ કરું છું-એમ કહીને પ્રવચનસારમાં આચાર્યદ્વિષે અપૂર્વ માંગળિક કર્યું છે.

હે સિદ્ધો, હે પંચ પરમેષ્ઠિ ભગવંતો ! શુદ્ધોપયોગી ચારિત્રદશારૂપ જે મોક્ષનો મહોત્સવ-તેમાં આપ પધારો, આપને સાક્ષીરૂપે સાથે લઈને હું મોક્ષને સાધવા નીકળ્યો છું, તેથી મારી મોક્ષપરિણાતિમાં વર્ચ્યે વિદ્ધ આવવાનું નથી.

જે જ્ઞાને અનંત સર્વજ્ઞ-સિદ્ધોને પોતામાં સ્થાપીને તેમનું સ્વાગત કર્યું તે જ્ઞાન રાગથી જીદું પડયું ને આનંદરૂપ થયું. હું સિદ્ધને વંદન કરું છું એટલે તેના જેવા શુદ્ધાત્માનો જ આદર કરું છું ને અનાથી વિરુદ્ધ કોઈ ભાવનો આદર કરતો નથી. હે શ્રોતાઓ ! મારા ને તમારા આત્મામાં હું સિદ્ધને સ્થાપું છું: પધારો પ્રભુ પધારો ! અમારા જ્ઞાનનું લક્ષ સિદ્ધપદ પ્રાસ કરવા ઉપર છે, વર્ચ્યે રાગનો કે સંયોગનો આદર નથી; અમારા જ્ઞાનની પરિણાતિ હવે સિદ્ધસ્વરૂપ તરફ જ ટળશે.-આમ સિદ્ધસ્વરૂપને ધ્યેયપણે રાખીને આ સમયસાર હું કહું છું ને તમે પણ એવા જ ધ્યેયે તેનું શ્રવણ કરજો. આ રીતે જે સમયસાર સાંભળે તેનો મોક્ષ થયા વગર રહે નહિં. તેને સમ્યજ્ઞનાદિ અપૂર્વ સાધકભાવની શરૂઆત થાય છે, તે માંગળિક છે. આ રીતે જયપુરમાં સિદ્ધોના સ્વાગતરૂપ મંગળ કર્યું.

ઃ ૩૬ :

આત્મધર્મ

ઃ ફાગણ : ૨૪૮૩

ગુરુદેવની સાથે સાથે (પૂજ રે થી ચાલુ)

જ્યુપુરમાં મહાન ઉત્સવ

૧૮ હાથી સહિત ભવ્ય રથયાત્રા દ્વારા નગરીમાં

જૈનધર્મનો જ્યુજ્યકાર

અનેકવિધ ઉત્સવનિમિતો ગુરુદેવ જ્યુપુર પધાર્યા. શરૂના દિવસોમાં કરફસુ (ફરવા-ફરવાનો પ્રતિબંધ) હોવા છતાં ગુરુદેવના પ્રવચનો, ભક્તિ, રાત્રિ-સભા વગેરે કાર્યક્રમો શાંતિથી ચાલુ હતા ને ફજારો શ્રોતાજનો મંડપમાં લાભ લેતા હતા. આખી નગરી જ્યારે સુમસામ હતી ત્યારે પણ આ મંડપ જિનવાણીના પ્રવચનથી ને ઉત્સવના જ્યનાદથી ગુજરતો હતો. તા. ૧૦ ના રોજ 'શ્રી મહાવીર દિ. જૈન મહાવિદ્યાલય' ના સભાહોલનું ઉદ્ઘાટન શેઠશ્રી ગોદિકાળના હસ્તે થયું. આ પ્રસંગે ગુરુદેવ ત્યાં પધાર્યા હતા ને પ્રવચન પણ તે વિદ્યાલયના પ્રાંગણમાં થયું હતું. પ્રવચનમાં ત્રણચાર ફજાર માણસો હતા; ફજારો માણસો શહેરમાંથી પણ આવ્યા હતા. લગભગ દસેક લાખ રૂ. ના ખર્ચ તૈયાર થઈ રહેલા આ વિશાળ વિદ્યાલયના ફંડમાં શ્રી ગોદિકાળનો પણ મોટો ફાળો છે. સ્કુલમાં બે ફજાર જેટલા બાળકો ભણે છે. પ્રવચનમાં ગુરુદેવે સાચી આત્મવિદ્યાનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું હતું; ભેદજાનરૂપ આત્મવિદ્યા એ જ સાચી વિદ્યા છે ને તે વિદ્યા વડે જ મુક્તિ પમાય છે. આત્મવિદ્યા એ ભારતની મુખ્ય વિદ્યા છે ને તે વિદ્યાનો પ્રચાર કરવા જેવું છે. તેવી વિદ્યા માટે સન્તોના આશીર્વાદ છે. આ પ્રસંગે ઉપસ્થિત જિજ્ઞાસુઓ તરફથી વિદ્યાલયને ફજારો રૂ. નું દાન જહેર કરવામાં આવ્યું હતું.

તા. ૧૧ માર્ચ : શ્રી ટોડરમલ-સ્મારક-ભવનના ચૈત્યાલયમાં સીમંધર ભગવાનની વેદીપ્રતિજ્ઞાના ઉત્સવની વિધિ આજથી શરૂ થઈ. શાંતિજ્ઞપ તથા નાંદીવિધાનપૂર્વક, સવારમાં પ્રતિજ્ઞામંડપમાં જિનેન્દ્રદેવને બિરાજમાન કરીને ગોદિકા પરિવારને હસ્તે જૈન ઝંડારોપણ થયું, ગુરુદેવની ઉપસ્થિતિમાં ધર્મધવજ ગગનમાં ફરકી ઊંઠ્યો. તથા

ઇન્દ્રપ્રતિજ્ઞામાં આઠ ઇન્દ્રોની સ્થાપના થઈ, અને આચાર્યઅનુજ્ઞા તરીકે ગુરુદેવના આશીર્વાદ પ્રાસ કર્યો. પ્રવચન પછી ટોડરમલનગર (કીર્તિમંડપ) થી ઇન્દ્રોનું ભવ્ય જીલુસ નીકળ્યું. પાંચ હાથી સહિત ઇન્દ્રોનું સરવસ તેમ જ સાથે સાથે જલયાત્રાનું સરવસ હેખીને સૌને ઘણો ઉલ્લાસ થયો. કેમકે છ દિવસથી જ્યાપુર આવ્યા છતાં ને ઉત્સવ ચાલતો હોવા છતાં શહેરની પરિસ્થિતિ ઘણી તંગ હોવાથી, કરફ્યુને કારણે જાહેર રસ્તા પર કોઈ વિશેષ કાર્યક્રમ હજુ સુધી બની શક્યો ન હતો, ન તો શહેરના માણસો ઉત્સવમાં આવી શકતા હતા, કે ન મહેમાનો શહેરમાં હરીફરી શકતા હતા, સુમસામ રસ્તાઓ ઉપર પોલીસો સિવાય બીજું માણસ ભાગ્યે જ હેખાતું, -એવી પરિસ્થિતિ વચ્ચે આજે પાંચ હાથીના ઠાઠમાઠ ને હજારો માણસોના હર્ષનાદ પૂર્વક ભવ્ય જીલુસ નીકળ્યું - તેથી ઘણો આનંદ થયો...ને જ્યાપુર નગરી જાણે જાગૃત બની. શરૂમાં ચોસઠ ઋષિમંડળ વિધાનપૂજા થઈ, તે આજે અભિષેકપૂર્વક પૂર્ણ થઈ.

ઉત્સવમાં ભાગ લેવા બહારગામથી હજારો માણસો આવ્યા હતા. પંદર હજાર માણસોનો સમાવેશ થઈ શકે એવડો વિશાળ મંડપ ઊભો કરવામાં આવ્યો હતો. બાજુમાં ટોડરમલનગર હતું-જેમાં મહેમાનોને રહેવા માટે અઢીસો જેટલા તંબુ ખડા કરવામાં આવ્યા હતા...તેમાં પાણી-પ્રકાશની સુંદર સગવડ હતી; ભોજનવ્યવસ્થા પણ ત્યાં જ હતી. જાણે ગુરુદેવના પ્રતાપે રેતીના રણ વચ્ચે દૈવી નગરી રચાઈ ગઈ હતી...ગુરુદેવ પ્રવચનમાં સમયસાર-કર્તાકર્મ અધિકાર તથા ઋષભજિનસ્તોત્ર વાંચતા હતા. સાંજે ભક્તિ તથા રાત્રે વિદ્વાનોના ભાષણ કે પંચકલ્યાણકની ફિલ્મનું પ્રદર્શન થતું હતું.

તા. ૧૨ (ફા. સુદ એકમ) : આજ બપોરે ચાગમંડળવિધાનપૂજન થયું; તથા પ્રવચન આદર્શનગરમાં થયું હતું. આદર્શનગર એ જ્યાપુરનું એક સુંદર પરું છે; ભારત-પાકિસ્તાનના ભાગલા વખતે મુલતાન છોડીને અર્બી આવેલા ઘણા મુલતાની સાધમી ભાઈઓ અર્બી વસે છે; ને તેમણે એક ભવ્ય જિનાલય બંધાવ્યું છે. જિનાલય માટેની જમીન (જેની કિંમત અત્યારે બે-ત્રણ લાખ રૂ. જેટલી થાય તે) રાજ્ય તરફથી ભેટ આપવામાં આવી હતી. જિનાલયની વેદીમાં મુલતાનથી આવેલા સો જેટલા જિનપ્રતિમા બિરાજે છે. જ્યારે મુલતાન છોડીને જ્યાપુર તરફ આવવું પડ્યું ત્યારે સાધમી ભક્તોને એમ થયું કે બીજો સામાન તો ભલે સાથે આવે કે ન આવે, પણ ભગવાનને કેમ ભૂલાય ? એટલે સો જેટલા જિનપ્રતિમાઓ તથા સેંકડો હસ્ત-

લિખિત શાસ્ત્રો પેક કરીને વિમાનમાં સાથે લઈ લીધા. વિમાનમાં વજન જોકે વધી જતું હતું તેથી વિમાની શરૂઆતમાં તો આનાકાની કરતો હતો, પણ પછી તો ક્ષણભરમાં વિમાન જોધપુર કઈ રીતે પહોંચી ગયું-તેનું વિમાનીને પણ આશ્વર્ય થયું. શરૂમાં આ સેંકડો જિનબિંબો અહીંના બીજા જિનમંદિરમાં મહેમાન તરીકે બિરાજતા હતા, તે હવે આદર્શનગરના મંદિરની વેદીમાં બિરાજ રહ્યા છે. તેમના દર્શન કરતાં, મુલતાનવાસી સાધમી ભાઈઓ જ્યારે એ ભગવાનને લઈને અહીં આવ્યા હશે તે વખતની લાગણીનું અને તે પ્રસંગના વાતાવરણનું સ્મરણ થાય છે. આ જ્યપુરથી પં. ટોડરમલજાએ જે મુલતાનના સાધમીભાઈઓ ઉપર સહજાનંદની વૃદ્ધિની ભાવના સહિત અધ્યાત્મસંદેશ લખ્યો તે મુલતાનના ભાઈઓ આજે જ્યપુર આવીને વસ્યા ને ટોડરમલજાના દ્વિશતાંદ્ચ ઉત્સવમાં ભાગ લેવા લાગ્યા, તથા તેમની વિનંતીથી ગુરુદેવે તેમના આદર્શનગરમાં (ટોડરમલજાની ચિહ્નિ ઉપર) પ્રવચન કર્યું. પ્રવચનમાં પાંચ છ હજાર શ્રોતાજનોની ભીડ હતી ને ધાર્મિક મેળા જેવું વાતાવરણ હતું. ગુરુદેવે સ્વાનુભવનું સ્વરૂપ અને તે વખતના નિર્વિકલ્પ આનંદનો મહિમા સમજાવ્યો હતો. તથા અનુભવની કણ્ણોકા જાગ્યે સર્વ ગુણોમાં શુદ્ધતા થવા માંડે છે-તે ખાસ સમજાવ્યું હતું. મુલતાનવાસી ભાઈઓ બહુ પ્રસંન થયા હતા. ગુરુદેવની મંગલ છાયામાં જ્યપુર-સોનગઢ ને મુલતાનના સાધમીઓનું સંમેલન જોઈને હૃદયમાં હર્ષ-વાત્સલ્ય જાગતા હતા. અહીંનું મંદિર ભવ્ય અને દર્શનીય છે. આદર્શનગરના મુલતાનવાસી ભાઈઓ તરફથી અધ્યક્ષે ગુરુદેવનો ઉપકાર માનતાં કહું હતું કે આદર્શનગરમાં અધ્યાત્મનો સંદેશ સંભળાવીને આપે અમને સાચા આદર્શજીવનનો માર્ગ દેખાડ્યો છે, તે માર્ગ ચાલીને અમે સાચો આદર્શ અંગીકાર કરીએ એવી ભાવના છે. પ્રવચન પછી વેદી-કળશ-ધજશુદ્ધિ ઇન્દ્રોદ્વારા તેમજ પૂ. બેનશીબેનના સુહસ્તે થઈ હતી.

રાત્રે કિશનગઢની વીરસંગીતમંડળીના ભાઈઓએ “સીતાજીની અગ્નિપરીક્ષા” સંબંધી એક સુંદર ધાર્મિક નાટક કર્યું હતું. શાસ્ત્રાધારે તૈયાર થયેલ નાટકનું આલેખન તથા સીનસીનેરી અને સાજસજાવટ ઘણા સરસ હતા. સીતાજીનો વનવાસ, વનમાંથી રામચંદ્રજી ઉપર સીતાજીનો ધાર્મિકસંદેશ, લવકુશનું બાલ્યજીવન, સીતાજીની અગ્નિપરીક્ષા ને કમળની રચના વગેરે વૈરાગ્યભર્યા દર્શયો અને સંવાદો સહિત સાડાચાર કલાક સુધી એકધારું નાટક ચાલ્યું હતું. સીતાજીના જીવનપ્રસંગો જોતાં મુમુક્ષુને જીવનમાં વૈરાગ્ય અને ધૈર્ય તથા ધર્મદેખતાની પ્રેરણાઓ મળતી હતી. નાટકથી પ્રસંગ

થઈને અનેક જિજ્ઞાસુઓએ મંડળીને રકમોની ભેટ આપી હતી; અને ધર્મસંસ્કારની આવી પ્રવૃત્તિ વિકસાવવા જેવી છે એમ સૌને લાગતું હતું. આ નાટક માટે કિશનગઢની સંગીતમંડળીને તથા તેના કાર્યકરોને ધન્યવાદ !

ફાગણ સુદ બીજ (તા. ૧૩ માર્ચ) આજે ઉત્સવનો મુખ્ય દિવસ હતો. સોનગઢમાં સીમંધરપ્રભુની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક દિવસ આજે હતો, ને જ્યાપુરમાં પણ સીમંધરપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા આજે થાય છે. પ્રથમ સવારમાં શહેરના મંદિરમાં કલશ તથા ધ્વજારોહણ થયું. શ્રીમાન પં. ટોડરમલજી આ જિનમંદિરમાં શાસ્ત્રસભા કરતા હતા. આ મંદિર ઉપર કલશ-ધ્વજ લગભગ ૨૦૦ વર્ષથી ચડ્યા ન હતા, આજે બસો વર્ષે કલશ-ધ્વજ ચડ્યા હોવાથી સૌને ઘણો ફર્ખોલ્લાસ હતો. પૂ. ગુરુદેવ પણ તે પ્રસંગે ઉપસ્થિત હતા. પાંચ-૪ હજાર ભક્તોજનોના ફર્ખ ને જ્યાજ્યકાર વચ્ચે મંદિર ઉપર કલશ તથા ધ્વજ શોભી ઊઠ્યા. આ પ્રસંગે મંદિરજીમાં શાસ્ત્રોની ફસ્તલિખિત પ્રતોનું પ્રદર્શન હતું-જેમાં પં. શ્રી ટોડરમલજીની સ્વફસ્તલિખિત મોક્ષમાર્ગપ્રકાશક વગેરે પ્રતો, તેમજ પં. સદાસુખદાસજી, પં. જ્યયચંદજી વગેરે વિદ્વાનોની પણ ફસ્તપ્રતો હતી; આ ઉપરાંત સચિત્ર ભક્તામર-સ્તોત્રની પ્રત હતી. મંદિરમાં કલશ અને ધ્વજારોહણ પછી ગુરુદેવનું પ્રવચન પણ ત્યાં જ હતું. પં. શ્રી ટોડરમલજી-લિખિત મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમાંથી, “મોક્ષમાર્ગ એક જ છે, મોક્ષમાર્ગ બે નથી”—એ વિષય ઉપર ગુરુદેવે અદ્ભુત પ્રવચન કરીને સ્વાશ્રિત મોક્ષમાર્ગનું સ્વરૂપ સ્પષ્ટ સમજાવ્યું હતું. શહેરમાં પહેલીવાર પ્રવચન થતું હોવાથી હજારો માણસો પ્રવચન સાંભળવા ઉમટ્યા હતા, મંદિર તથા આસપાસના ચોક ચિક્કાર ભરાઈ ગયા હતા. દિલ્હીના રાજા ટોયેજવાળા ભાઈશ્રી કૈલાસચંદજી પણ ઉત્સવ પ્રસંગે ગુરુદેવના પરિચયથી ખૂબ પ્રભાવિત થયા હતા.

પ્રવચન પછી તરત ટોડરમલ-સ્મારકભવને આવ્યા. ને શેઠશ્રી પૂરણચંદજી ગોદિકાની વિનંતીથી પૂ. ગુરુદેવે સ્મારકભવનનું ઉદ્ઘાટન કર્યું. આ પ્રસંગે શેઠશ્રી ગોદિકાજીને ઘણો જ ઉલ્લાસ હતો. અજમેરના શેઠશ્રી ભાગચંદજી સોની પણ આવ્યા હતા. હજારો ભક્તોના ફર્ખનાાદ વચ્ચે ગુરુદેવે ભવનનું ઉદ્ઘાટન કર્યું કે તરત હોલ ચિક્કાર ભરાઈ ગયો હતો; ને પૂ. ગુરુદેવે મંગલ પ્રવચન કર્યું હતું. મંગલ પ્રવચનમાં નમ: સમયસારાય દ્વારા સ્વાનુભૂતિની કિયાનું સ્વરૂપ સમજાવ્યું હતું. તેમ જ પ્રવચનસાર ગા. ૮૦-૮૧-૮૨ ને યાદ કરીને, તીર્થકરો કેવા માર્ગે મોહ ક્ષય કરીને

મોક્ષ પામ્યા ને જગતને પણ કેવો માર્ગ ઉપદેશ્યો—તે વાત સમજાવી હતી. તથા મોક્ષમાર્ગ પ્રકાશકમાંથી બે નયોનું સ્વરૂપ, બે નયોના અર્થ સમજવાની રીત, અને યથાર્થ વસ્તુસ્વરૂપ કઈ રીતે સમજવું—તે સંબંધી વિવેચન કર્યું હતું. પ્રવચન પછી શ્રી જિનેન્દ્રભગવાનની ભક્તિ પણ ત્યાં સ્મારકભવનમાં જ થઈ હતી. ત્યારપછી સ્મારકભવનના ચૈત્યાલયમાં ભગવાન સીમંધરપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી. અહા, પ્રભુજીની પ્રતિષ્ઠા પ્રસંગે શેઠ પૂરણચંદજી ગોદિકા અને તેમનો પરિવાર, તથા જયપુરના મુમુક્ષુઓ તેમ જ સૌરાષ્ટ્ર-ગુજરાતના મુમુક્ષુઓ હર્ષોલ્લાસથી નાચી ઉઠ્યા હતા. ગુરુદેવના સુહૃદ્દેશે સીમંધરનાથની પ્રતિષ્ઠા દેખીને શેઠ પૂરણચંદજી તો હાથમાં ચામર લઈને ઉલ્લાસથી નાચી ઉઠ્યા હતા. પ્રભુજીની પ્રતિષ્ઠા શેઠ ગોદિકાજીએ તથા તેમના સુપુત્રોએ કરી હતી. આ સમસ્ત ઉત્સવનું ખર્ચ, તેમજ સ્મારકભવનનું બધું ખર્ચ શ્રી ગોદિકા પરિવાર તરફથી (—એકલા તરફથી) કરવામાં આવ્યું હતું. તેમની આટલી ઉદારતા તથા આવી નમૃતા, ધાર્મિક પ્રેમ ને ઉત્સાહ—તે પ્રશંસનીય છે; ગુરુદેવ પણ તેની પ્રશંસા કરતા હતા. અહા, અમારા આંગણે સીમંધરનાથ ભગવાન પધાર્યા—એવા અંતરંગ ઉમંગથી સીમંધરભગવાનની પ્રતિષ્ઠા થઈ. પ્રતિષ્ઠા વખતનો હજારો ભક્તોનો હર્ષોલ્લાસ હૈયામાં સમાતો ન હતો. પ્રભુજીની પ્રતિષ્ઠા પછી કલશ તથા ધજારોહણ થયું, તથા જિનવાણીમાતા સમયસારની પણ સ્થાપના ગુરુદેવના સુહૃદ્દેશે થઈ; પછી આ જ દિવસે બપોરે ગોદિકાજીના શહેરના ચૈત્યાલયમાં પણ જિનેન્દ્રભગવાનની પ્રતિષ્ઠા થઈ. બપોરનું પ્રવચન તથા ભક્તિ સ્મારકભવનમાં થયા હતા.

તે સર્વે જિનેન્દ્રોને તથા જિનવાણીમાતાને નમસ્કાર !

શ્રી પંડિત ટોડરમલજી-સ્મારકભવન ૧૦૫x૬૫ ફૂટનું ઘણું વિશાળ, વર્ચ્યે થાંભલા વગરનું છે. ભવનની બંને બાજુ ઉપર-નીચે ઊર કમરા છે. નીચેના એક કમરામાં સીમંધરસ્વામીનું ચૈત્યાલય છે. આધુનિક સુવિધા સહિત સ્મારકભવન સુશોભિત બન્યું છે, ને દીવાલો ઉપર ઐતિહાસિક ચિત્રો શોભે છે.

પં. શ્રી ટોડરમલજીને બસો વર્ષ પૂર્ણ થતા હોવાથી ટોડરમલજી-દ્વિશતાબિદ મહોત્સવ પણ ઉજવવામાં આવ્યો હતો. તે દ્વિશતાબિદ મહોત્સવનું ઉદ્ઘાટન પણ આજે રાત્રે થયું હતું.

મંગલમય મંગલકરણ વીતરાગવિજ્ઞાન ।

નમો તાહિ જાતો ભયે અરહન્તાદિ મહાન ॥

મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકમાં મંગળિકનો આ શ્લોક છે; પં. કૈલાશચંદ્રજીએ તે શ્લોક બોલીને ઉત્સવનું મંગલાચરણ કર્યું. તથા શેઠશ્રી શાંતિપ્રસાદજી સાહુને અધ્યક્ષસ્થાને સ્થાપવામાં આવ્યા. માનનીય પ્રમુખશ્રી નવનીતલાલભાઈ જવેરીએ ઉત્સવનું ઉદ્ઘાટન કરતાં પં. શ્રી ટોડરમલજી પ્રત્યે શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી તેમ જ ગુરુદેવ દ્વારા જે મહાન પ્રભાવના થઈ રહી છે તેનો મહિમા પ્રગટ કર્યો. પછી “શ્રી ટોડરમલ-સ્મારિકા” નું પ્રકાશન થયું, ૧૫૦ પૃષ્ઠની સ્મારિકા ઉત્સવ-કમિટિના અધ્યક્ષ શેઠશ્રી પૂરણચંદજી ગોઢિકાએ ગુરુદેવને સમર્પણ કરીને તેનું ઉદ્ઘાટન કર્યું હતું. તથા ‘ટોડરમલ-ગ્રંથમાળા’ ના કેટલાક પુસ્તકોનું પણ પ્રકાશન કરીને તે ગ્રંથમાળાનું ઉદ્ઘાટન કરવામાં આવ્યું હતું, ગ્રંથમાળાના પહેલા પુષ્પરૂપે પં. ટોડરમલજીના મોક્ષમાર્ગપ્રકાશકની ૧૧૦૦૦ પ્રત્યે પ્રકાશિત થઈ હતી. તે ઉપરાંત જ્યાપુર (ખાનિયા) તત્ત્વચર્ચાના બે પુસ્તકો તથા ‘અધ્યાત્મસન્દેશ’—પં. ટોડરમલજીની રહસ્યપૂર્ણ ચિહ્નિ ઉપરના પૂ. ગુરુદેવના પ્રવચનોનું પુસ્તક વગેરે પ્રકાશનો પ્રગટ થયા હતા. ગુરુદેવે મંગલઆશીર્વાદરૂપે ‘મંગલમય મંગલકરણ વીતરાગ વિજ્ઞાન’—એ શ્લોકનો અર્થ કરતાં કહ્યું કે વીતરાગી વિજ્ઞાન તે મંગળરૂપે છે, ને તે મંગળનું કારણ છે. ભૂતાર્થસ્વભાવ આત્મા મંગળરૂપ છે, તે રાગ વગરનો છે, તેના આશ્રયે સમ્યક્શ્રદ્ધા-શાન પ્રગટ કરવા તે વીતરાગીવિજ્ઞાન છે, ને તે મંગળરૂપ છે. આચાર્યદી સમયસારની પાંચમી ગાથામાં કહે છે કે સ્વસંવેદનરૂપ મારો જે આત્મવૈભવ પ્રગટયો છે તેના વડે હું એકત્વરૂપ શુદ્ધ આત્મા દેખાનું છું, તે તમે તમારા સ્વાનુભવવડે પ્રમાણ કરજો. આવા શુદ્ધઆત્માને વીતરાગ વિજ્ઞાનવડે જ્ઞાનયો-શ્રદ્ધામાં લેવો તે મંગળમય છે; ને તેને માટે સંતોના આશીર્વાદ છે. ગુરુદેવનું ભાવભીનું આશીર્વાદઆત્મક પ્રવચન સાંભળીને સૌને ઘણી પ્રસંન્તતા થઈ. જ્યાપુર-ઉત્સવમાં ઇન્દોરના પં. શ્રી બંસીધરજી સિદ્ધાંતશાસ્ત્રી, પં. શ્રી નાથુલાલજી, તેમ જ પં. શ્રી કૈલાશચંદ્રજી, પં. શ્રી ફૂલચંદજી, પં. શ્રી જગન્નમોહનલાલજી વગેરે અનેક વિદ્વાનો આવ્યા હતા, જ્યાપુરના પં. શ્રી ચૈનસુખદાસજી પણ ઉત્સવમાં ભાગ લેતા હતા; ને દરેક વિદ્વાનોએ ઉત્સવસંબંધી પોતાની પ્રસંન્તતા વ્યક્ત કરીને પં. શ્રી ટોડરમલજી પ્રત્યે તથા પૂ. ગુરુદેવ પ્રત્યે શ્રદ્ધાંજલિ અર્પણ કરી હતી. અધ્યક્ષસ્થાનેથી પ્રવચન કરતાં જૈન સમાજના આગેવાન શ્રીમાન સાહુ શાંતિપ્રસાદજી જૈને પણ ટોડરમલજીના જીવન પ્રત્યે અંજલિ આપીને ગુરુદેવ દ્વારા તેમનો જે પ્રચાર ને જૈનધર્મની પ્રભાવના થઈ રહેલ છે તે પ્રત્યે પ્રસંન્તતા વ્યક્ત કરીને અભિનંદન તથા શ્રદ્ધાંજલિ આપી હતી. વિશેષમાં, ગુરુદેવના સાન્નિધ્યમાં ભગવાનની પ્રતિષ્ઠાનો તથા સ્મારક-

૪૨ :

આત્મધર્મ

ફાગણ : ૨૪૮૩

ભવનના ઉદ્ઘાટનનો આવો ભવ્ય આનંદકારી ઉત્સવ ઉજવાયો તેની ખુશાલીમાં શેઠશ્રી પૂરણચંદજી ગોદિકાએ ટોડરમલ-ગ્રંથમાળામાં રૂ. ૫૧,૧૧૧ (એકાવન ફજાર એકસો અગિયાર) જાહેર કર્યા હતા. આ ઉપરાંત રૂ. ૫૦૦૧) ભાઈશ્રી નવનીતભાઈ જવેરી તરફથી જાહેર કરવામાં આવ્યા હતા. બીજા સેંકડો ભાઈઓએ ગ્રંથમાળાના ફંડમાં રકમો જાહેર કરી હતી. અગાઉ ૪૦,૦૦૦ જેટલી રકમનું ફંડ થયું હતું આમ કુલ સવા લાખ રૂ. ઉપરાંત ફંડ થઈ ગયું હતું. આ સિવાય ઉત્સવ દરમિયાન છાથી વગેરેની અનેકવિધ ઉછામણીઓમાં જે આવક થઈ તે બધી પણ ગ્રંથમાળાના ફંડમાં લેવાનું જાહેર થયું હતું—આમ સાહિત્યપ્રચાર માટેની એક મહાન ભૂમિકા રચાઈ હતી; ને ભવિષ્યમાં સાહિત્યક્ષેત્રે આ ગ્રંથમાળા ઘણું મોટું કામ કરશે—એવી આશા છે.

ફાગણ સુદ ત્રીજના દિવસે દ્વિશતાબિધ-ઉત્સવનો કાર્યક્રમ ચાલુ રહ્યો હતો. બપોરે શાંતિયજ્ઞ થયો હતો; પૂ. ગુરુદેવ આજે ખાનિયાળના જિનમંદિરોમાં દર્શન કરવા ગયા હતા. પણ્ણડી ઉપર જવાનો મોટરરસ્તો ઘણો વિકટ હતો. ચાલીને જવાનો રસ્તો સુગમ છે. નીચે બે જિનમંદિરો છે, તથા પણ્ણડ ઉપર પણ મંદિર છે. રાત્રે હિંમતનગરના પ્રતિષ્ઠા-મહોત્સવની ફિલ્મનું પ્રદર્શન તેમજ વિદ્વાનોના ભાષણ થયા હતા. ફિલ્મમાં હેલિકોપ્ટરદ્વારા જિનમંદિર ઉપર પુષ્પવૃદ્ધિ વગેરે દર્શયો જોતાં જનતા હર્ષિત થતી હતી.

ફાગણ સુદ ચોથ (તા. ૧૪) સવારે પ્રવચનાદિ કાર્યક્રમો થયા હતા, બપોરે પૂ. ગુરુદેવ અને અનેક યાત્રિકો પદ્મપુરા ક્ષેત્રે જિનમંદિરમાં દર્શન કરવા ગયા હતા. અહીં જમીનમાંથી મૂલચંદ નામના એક બાળકને ૨૦ વર્ષ પહેલાં મળેલા પદ્મપ્રભુના પ્રતિમાઝને પદ્મરાવીને એક વિશાળ ઉન્નત મંદિર બંધાઈ રહ્યું છે, જેમાં પચીસ લાખ જેટલા ખર્ચનો અંદાજ છે. આ મંદિરમાં અનેકવિધ કારીગરી તેમજ ઉન્નત ધૂમટ છે. આરસના ધૂમટની ઊંચાઈ ૮૫ ફૂટ જેટલી છે ને તેના ઉપર શિખર થશે ત્યારે સવાસો ફૂટ ઊંચાઈ થશે.

વર્ચ્યે સાંગાનેરમાં દરોક પ્રાચીન જિનમંદિરો છે, તેના પણ દર્શન યાત્રિકોએ કર્યા. ઠેર ઠેર જિનેન્દ્રવૈભવના દર્શનથી યાત્રિકને આનંદ થાય છે, ને આપણા જૈનધર્મનું પ્રાચીન ગૌરવ જોઈને ફર્જ થાય છે. જ્યાપુરમાં પણ ઠેરઠેર સુંદર જિનમંદિરો છે—અનેક પ્રાચીન જિનાલયોના વૈભવથી આ જૈનપુરી-જ્યાપુરનું ભવ્ય ગૌરવ છે, જોકે

સુંદરતાની દિલ્લિએ તો આ નગરી ભારતમાં ને વિદેશોમાં પ્રસિદ્ધ છે જ, પરંતુ ધાર્મિક દિલ્લિએ જૈનોના વૈભવસંપન્ન મંદિરોએ અને અર્હીના મહાન ટોડરમલજી જેવા અનેક વિદ્વાનોએ આ નગરીને ગૌરવભરેલી પ્રસિદ્ધ આપી છે. કરકૃયુના કારણે ફરવાફરવાનો જે પ્રતિબંધ હતો તે દૂર થવાને લીધે હવે સેંકડો-હજારો યાત્રિકો આનંદપૂર્વક નગરીમાં જઈને જિનમંદિરોનાં દર્શન કરતા હતા.

ફાગણ સુદ ૪ ની રાત્રે શ્રી મહાવીર દિ. જૈન વિદ્વાલયના બાળક-બાળિકાઓએ સુંદર ધાર્મિક કાર્યક્રમ રજૂ કર્યો હતો. આ કાર્યક્રમ ઘણો જ ભાવપૂર્ણ અને કલાત્મક હતો. તેમાં પણ નાના બાળકોદ્વારા પં. શ્રી ટોડરમલજીના જીવનપ્રસંગો ઉપર જે અભિનય થયો, અને પં. ટોડરમલજીનું પાત્ર ભજવનાર બાળકે જે સુંદર ભાવભીનો અભિનય કર્યો-તે દેખીને ગુરુદેવને તેમજ હજારો દર્શકોને ખૂબ પ્રસન્નતા થઈ હતી. ટોડરમલજીનું આ નાટક લખનારને, તેનું દિગ્દર્શન કરનારને તથા સફળતાપૂર્વક તે ભજવનારને ધન્યવાદ ઘટે છે. આ કાર્યક્રમથી પ્રસન્ન થઈને ઘણા જિશાસુઓએ પુરસ્કારરૂપે રકમો જાહેર કરી હતી.

ફાગણ સુદ પાંચમ-આજે જ્યુપુરમાં ઉત્સવનો છેલ્લો દિવસ; આજનું પ્રવચન શહેરમાં મહાવીર પાર્કમાં (મનિહારોંકા રાસ્તામાં) રાખવામાં આવ્યું હતું. આ લતો જૈનોની ખાસ વસ્તીથી ભરચક છે અને ચોકની આસપાસમાં જ પચીસ જેટલા ભવ્ય જિનાલયો છે. તદ્દન નજીક નજીકમાં આવા ભવ્ય જિનાલયો દેખીને આશ્ર્ય થાય છે કે આ નગરીમાં જૈનોની જહોજલાલી કેટલી મહાન હશે!-એટલે જ ઘણા લોકો આને જૈનપુરી કહે છે. શહેરમાં પ્રવચન હોવાથી નગરજનો પણ ઘણી મોટી સંખ્યામાં આવ્યા હતા ને અનેક વિદ્વાનો સહિત દશેક હજાર જેટલી સંખ્યા થઈ હતી. પ્રવચન પછી જ્યુપુરના ઇતિહાસમાં અભૂતપૂર્વ એવી જિનેન્દ્રભગવાનની ભવ્યવિશાળ રથયાત્રા નીકળી હતી. રથયાત્રાની મહાનતાનો એટલા ઉપરથી જ ખ્યાલ આવી જશે કે શ્રી જિનેન્દ્રભગવાનના રથના સારથિ તરીકે કણાનગુર બેઠા હતા, અને રથની આગળ ૧૮ અઢાર સુસજિજત હાથી ઉપર ધર્મધ્યજ ફરકાવતા ઇન્દ્રો બેઠા હતા. ૧૮ હાથી ઉપરાંત સુસજિજત ૧૧ ઊંટ, ઘોડેસ્વારો, ત્રણ રથ, બાહુબલી પ્રભુના તથા ટોડરમલજીના મોટા ચિત્રો સહિત શાણગારેલી જીપગાડી, અનેક બેન્ડવાજાં, ભજનમંડળીઓ વગેરે ઢાઈમાઠસહિત અને વીસ-પચીસ હજારના જનસમુદ્રાય સહિત જ્યારે ભવ્ય રથયાત્રા જ્યુપુર નગરીના ત્રિપોલિયા બજાર અને જવેરી બજાર જેવા

: ૪૪ :

આત્મધર્મ

: ફાગણ : ૨૪૮૩

મુખ્ય રસ્તાઓ ઉપરથી પસાર થતી ત્યારે લાખો નગરજનો આશ્રયથી નીહાળી રહેતા હતા. દશ દશ દિવસનો ઉત્સવનો ઉલ્લાસ આજે જાણે ભેગો થઈને એકસામટો પ્રસિદ્ધ થયો હતો. કરફયુના કારણે આઈ દિવસથી સુમસામ દેખાતી નગરીમાં પચીસ હજાર માણસોનું ઉલ્લાસભર્યું ઠાઠમાઠ સહિતનું આવું જીલુસ દેખીને, જૈનધર્મનો આવો મહાન પ્રભાવ દેખીને, અત્યંત હર્ષાલ્લાસ થતો હતો કે વાહ ! કહાન ગુરુનો પ્રભાવ...ભારતમાં અજોડ છે. નગરીમાં આવેલા પરદેશી પ્રવાસીઓ પણ આ પ્રભાવશાળી રથયાત્રા દેખીને મુખ બની જતા હતા. રથયાત્રા અઢી કલાક સુધી નગરીમાં ફરી હતી. રાજસ્થાની, ગુજરાતી ને મુલતાની-બધા ભક્તોની ભજનમંડળી અત્યંત ઉલ્લાસપૂર્વક ભક્તિ કરતી હતી, ને ઘણા ભક્તો આનંદથી નાચી ઉઠ્યા હતા, સૌ કહેતા-આવી ભવ્ય રથયાત્રા કદી જોઈ નથી. ગુરુદેવના પ્રવચનો સાંભળીને પંડિતો મુખ બનતા, ને રથયાત્રા દેખીને પં. ચૈન્સુખદાસજી કહેતા હતા કે આ ધર્મપ્રભાવનાનો મહાન પ્રવાહ કાનજીસ્વામી દ્વારા ચાલ્યો છે તે કોઈથી રોકી શકાય તેમ નથી. રથયાત્રા જ્યારે જવેરી બજારમાં આવી ત્યારે તો નગરીના રસ્તાઓ ઉભરાઈ ગયા હતા, રસ્તાઓ જ નહીં પરંતુ મકાનોની મોટી અગાશીઓ ને અટારીઓ પણ હજારો માણસોની ભીડથી ઉભરાતા હતા. દશ દિવસથી કરફયુના પ્રતિબંધમાં બંધાયેલી નગરી આજે જાણે મુક્તિનો આનંદ માણી રહી હતી, સૌ કહેતા કે દશ દિવસનું સાંદું આ એક રથયાત્રામાં વાળી લીધું. શ્રી ગોદિકાજી આજે ખૂબ જ પ્રસન્ન હતા ને હાથી ઉપર ધર્મધ્વજ ફરકાવતા હતા. ગુરુદેવ પણ બે કલાક સુધી ભક્તિભાવપૂર્વક ભગવાનના સારથી તરીકે રથમાં બેઠા હતા ને ભક્તો આનંદપૂર્વક પ્રભુજીનો રથ હાથોહાથ ચલાવતા હતા. રથયાત્રાનું વિશેષ વર્ણન કેટલું લખાય ? કેમકે-

કલ્યાણકાળ પ્રત્યક્ષ પ્રભુકો લખે જે સુરનર ઘને,

તિંડ સમયકી આનંદ મહિમા કહત ક્યો મુખસો બને ?

રથયાત્રાનું સરધસ નગરીમાં ફરીને રામલીલા મેદાનમાં સમાપ્ત થયું. મેદાનમાં જેવો પ્રભુશ્રીનો રથ પ્રવેશ્યો કે તરત એકસાથે ૧૮ હાથીઓએ સૂંદ ઊંચી કરીને સલામી આપી, ઊંટોએ પોતાની સુસજિજત ડોક એના કરતાં પણ વધું ઊંચી કરીને સલામી આપી, વાજાં એનાથી પણ વધું અવાજે ગાજી ઉઠ્યા, ને હજારો ભક્તોના હર્ષનાંદે આનંદસંદેશ આકાશમાં પહોંચાડી દીધો. બરાબર એ જ વખતે કુદરત પણ

જાણે આ આનંદોત્સવમાં અમીવૃદ્ધિ કરીને સાથ પુરાવતી હોય તેમ આકાશમાંથી જરમર જરમર છાંટણાં પડવા લાગ્યા. કુદરતના વાતાવરણનો આવો આશ્ર્યકારી મેળ જોઈને સૌને વિશેષ આનંદ થયો...ને જિનેન્દ્રદેવના તથા કહાનગુરુના જ્યજ્યકારવડે જ્યપુરનગરી ગુંજી ઉઠી.

બોલીયે શ્રી જિનેન્દ્રભગવાનકી જ્ય હો.

બોલીયે શ્રી કહાનગુરુદેવકી જ્ય હો.

બોલીયે મહાપ્રતાપી જૈનધર્મકી જ્ય હો.

કહાનગુરુના પ્રતાપે જૈનધર્મની જાહોજલાલી જ્યપુરમાં આજે ફરીથી ખીલી ઉઠી. આખી નગરીમાં આજે રથયાત્રાના પ્રભાવની જ ચર્ચા ચાલતી હતી. આમ ઘણા મહાન હર્ષોલ્લાસપૂર્વક મંગલઉત્સવ પૂર્ણ થયો. જ્યપુરના આંગણે આવો મહાન ઉત્સવ ઉજવવા માટે ધર્મપ્રેમી ઉદાર અને નભ્ર શ્રીમાન શેઠશ્રી પૂરણચંદજી ગોદિકાજીને શતશા: ધ્યનવાદ ! તેમને માટે એ ગૌરવની વાત છે કે શ્રીમાન પં. ટોડરમલજી તેમના ગોદિકા પરિવારમાં જ થયા હતા.

બપોરનું પ્રવચન પં. ટોડરમલજી-સ્મારકભવનમાં થયું હતું અને પછી પૂ. બેનશ્રી-બેને લક્ષ્મિ કરાવી હતી; ત્યારબાદ શ્રી જિનેન્દ્રદેવનો અભિષેક શ્રી ગોદિકાજી વગેરે એ કર્યો હતો; ને ઉત્સવની ખુશાલીમાં તેઓ પ્રભુજી સન્મુખ ખૂબ આનંદથી નાચી ઉઠ્યા હતા. પછી ગોદિકાજીએ પૂ. ગુરુદેવના સુહસ્તે ચંદ્રપ્રભ જિનેન્દ્રદેવના પ્રતિમાજીને મંડપમાંથી વેદી ઉપર બિરાજમાન કરાવ્યા હતા.

રાત્રે શેઠશ્રી પૂરણચંદજીને સમસ્ત જૈનસમાજ તરફથી અભિનંદનપત્ર સમર્પણ કરવામાં આવ્યું હતું; તે અભિનંદન-સમારોહ પ્રસંગે અધ્યક્ષસ્થાનેથી ભાષણ કરતાં પં. શ્રી ચૈનસુખદાસજીએ કહ્યું કે સ્વામીજી દ્વારા મહાન પવિત્ર નદીનો પ્રવાહ વહી રહ્યો છે. તેમના દ્વારા જે ધર્મપ્રભાવના થઈ રહી છે તે રોકાવાની નથી; તેમાં સ્નાન કરનારા જીવો પવિત્ર થઈ જશે. સ્વામીજી દ્વારા વાસ્તવિક જૈનધર્મની હજી પણ વિશેષ પ્રભાવના થઈને ફરીને ભગવાન મહાવીર જેવો સમય આવી જાય ! -જૈનધર્મનું વાસ્તવિક સ્વરૂપ તેઓ જગત સામે રાખે છે. પૂર્વ-આચાર્યોએ જે વાત કરી તે જ સ્વામીજીની વાણીમાં આવે છે. -આ રીતે પં. ચૈનસુખદાસજીએ ગુરુદેવ પ્રત્યે હદ્યના સુંદર ભાવો વ્યક્ત કર્યા હતા. આ ઉપરાંત પં. શ્રી બંસીધરજીએ પણ ભાવભીની

: ४८ :

અનુભૂતિ

ફોટો : ૨૪૮૩

ગદગદ શૈલિથી ગુરુદેવનો ખૂબ મહિમા પ્રસિદ્ધ કર્યો હતો. પં. કેલાશચંદજી વગેરે વિદ્વાનોએ પણ ગુરુદેવના પ્રભાવનો મહિમા બતાવ્યો હતો. તથા શહેરમાં કરફયુ (હરવા-ફરવાનો પ્રતિબંધ) જેવી વિકટ પરિસ્થિતિ વખતે પણ હજારો માણસોથી મંડપ ઊભરાતો ને શાંતિપૂર્વક મહોત્સવ ઉજવાયો—તે આ લોકોતર મહાન પુરુષનો જ પ્રભાવ છે. આવા મહાન પુરુષ જ્યાં બિરાજતા હોય ત્યાં કોઈ ઉપદ્રવ નડી શકે જ નહિ—વગેરે ઘણા પ્રકારે મહિમા કર્યો હતો. ને ગુજરાતના જૈનબંધુઓના પ્રેમ વગેરેની પ્રશંસા કરી હતી.

સભાના અધ્યક્ષ શ્રી પં. ચૈનસુખદાસજીએ જયપુર-જૈનસમાજ તરફથી શેઠશ્રી ગોડિકાજીને અભિનંદનપત્ર અર્પણ કરતાં તેમના ધર્મપ્રેમની, સાહિત્ય પ્રચાર માટેની ધગશની, ઉદારતા-નમૃતા વગેરે ગુણોની યોગ્ય પ્રશંસા કરી હતી. એક જ વ્યક્તિ દ્વારા આવડા મહાન ઉત્સવનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હોય એવું ભાગ્યે જ બનતું હશે. અભિનંદનપત્રનો ટૂંકો જવાબ આપતાં શેઠશ્રી ગોડિકાજીએ કહ્યું કે-હું તો સેવક છું; અભિનંદનનો ખરો અધિકારી હું નથી પરંતુ જેમના પ્રતાપે આ ઉત્સવ ઉજવાયો તે પૂર્ણ શ્રી કહાનગુરુદેવ જ અભિનંદનના ખરા અધિકારી છે; તેથી હું તેઓશ્રીનું અભિનંદન કરું છું; મારા ઉપર તેમનો મહાન ઉપકાર છે. ઉત્સવની પૂર્ણતામાં મંગળ આશીર્વાદરૂપે ગુરુદેવે શુદ્ધાત્માના સ્વાનુભવની સુંદર વાત સંભળાવીને કહ્યું હતું કે આવો સ્વાનુભવ કરવો તે મંગળ છે.

ॐ जय जिनेन्द्र ॐ

આ પ્રમાણે જયપુર નગરીમાં અત્યંત પ્રભાવશાળી ઉત્સવ ઉજવાયો...તે સર્વ ભવ્ય જીવોનું કલ્યાણ કરો.

(જ્યાપુર તા. ૧૬-૩-૬૭ રાત્રે અદી વાગે: ખ્ર. ફરિલાલ જૈન)

-

ફાગણ સુદ છઠ તા. ૧૭ માર્ચના રોજ સવારમાં ભગવાન સીમંધરનાથના દર્શન કરીને આનંદોલાસપૂર્વક ગુરુદેવે સમ્મેદશિખરજી તીર્થ તરફ પ્રસ્થાન કર્યું...સાથે ૪૦૦ જેટલા યાત્રિકોના સંઘે પણ પ્રસ્થાન કર્યું.—પહેલો મુક્તામ ‘મહાવીરજી’ માં થયો.

: ફાગણ : ૨૪૮૮

આત્મધર્મ

: ૪૭ :

-: યાત્રાનો કાર્યક્રમ:-

જ્યેષ્ઠાનુભૂતિ મહાવીરજી, બયાના, (રાત્રે આગ્રા, ફિરોજાબાદ થઈને) ઇટાવા, કાનપુર, અલ્લાહાબાદ, બનારસ, ડાલમિયાનગર અને શિરઘાટ થઈને તા. ૨૪ ની સવારે શિખરજી-મધુવનનમાં પહોંચ્યેશે. ને તા. ૨૮ સુધી ત્યાં બિરાજશે. તીર્થની મંગલયાત્રા ગુરુદેવ સાથે અષ્ટાલ્લિકાપર્વના અંતિમ દિવસે ફાગણ સુદ પૂર્ણિમા તા. ૨૯ ના રોજ થશે. (અગાઉ યાત્રાની તારીખ પચીસમી જાહેર થયેલ, તેને બદલે તા. છીસમી રાખવામાં આવી છે.)

શિખરજીની યાત્રા પછી પાવાપુરી વગેરેની યાત્રા તેમજ કલકત્તા (ચાર દિવસ), રાંચી (બે દિવસ) બીજા ગામો થઈ દિલ્લી (ચાર દિવસ)-વગેરે કાર્યક્રમો નક્કી કરવામાં આવ્યા છે.

જ્યેષ્ઠ-ઉત્સવના ખાસ ચિત્રો આત્મધર્મના આવતા અંકમાં શક્ય ફશે
તો પ્રસિદ્ધ કરીશું.

ખ ખ ખ

વીતરાગી મોક્ષમાર્ગકી લલકાર કરતે હુએ સન્ત કહતે હૈ કિ અરે, રાગકો ધર્મ માનનેવાલે કાયરો! તુમ ચૈતન્યકે વીતરાગમાર્ગમેં ચલ નહીં સકોગે। સ્વાધીન ચૈતન્યકા તુમ્હારા પુષુષાર્થ કહાં ચલા ગયા? યદિ તુમ ધર્મ કરના ચાહતે હો તો ચૈતન્યશક્તિ કી વીરતા તુમ્હારેમેં પ્રગટ કરો। ઇસ વીતરાગી વીરતાકે દ્વારા હી મોક્ષમાર્ગ સધેગા।

વીતરાગી સન્તોંકી એસી લલકાર સુનકે કૌન નહીં જાગેગા?

આત્માને સાધવાની રીત

દર્શન-શાન-ચારિત્રવડે આત્માની આરાધનાથી જ સિદ્ધ થાય છે, એ સિવાય બીજી રીતે સિદ્ધ થતી નથી, માટે દર્શન-શાન-ચારિત્રવડે આત્માની ઉપાસના કરવી-એ મોક્ષાર્થી જીવનું પ્રયોજન છે. ચૈતન્યની પ્રાસિ કરવી-એ જ જેનો મંગલ અભિપ્રાય છે, એવો મોક્ષાર્થી જીવ મુક્તિને માટે પ્રથમ તો શાનસ્વરૂપ આત્માની ઓળખાણ કરીને તેની શ્રદ્ધા કરે છે. આ ચૈતન્યસ્વરૂપ આત્મા જ હું છું, ને તેના સેવનથી પૂર્ણ સુખરૂપ મોક્ષની પ્રાસિ થશે. આવી નિઃશંકશ્રદ્ધાપૂર્વક તેમાં લીનતા થઈ શકે છે. મોક્ષના ભણકારા વગાડતો જે શિષ્ય આવ્યો છે તે મંગલઅભિપ્રાયવાળો શિષ્ય સર્વ પ્રકારે પ્રયત્નવડે આત્માને જાણો છે, શ્રદ્ધા કરે છે ને પછી તેમાં ઠરવાનો ઉદ્યમ કરે છે. તેને છૂટકારાની જ વાત ગમે છે. શ્રવણમાં, મનનમાં, શાસ્ત્રના પઠનમાં સર્વત્ર તે છૂટકારાની જ વાત શોધે છે. પહેલી વાત એ છે કે આત્માને જાણવો. જ્યાં વાસ્તવિક શાન કર્યું ત્યાં “આવો આત્મા હું”-એવી નિઃશંક શ્રદ્ધા પણ થઈ. આવા શ્રદ્ધા-શાન કરનારને રાગનો અભિપ્રાય નથી, સંસારનો અભિપ્રાય નથી, એકમાત્ર ચૈતન્યની પ્રાસિનો જ મંગલ અભિપ્રાય છે, બંધનથી છૂટકારાનો જ અભિપ્રાય છે. જેમ ધનની પ્રાપ્તિનો અભિલાષી રાજાને ઓળખીને અને શ્રદ્ધા કરીને ઘણા ઉદ્યમપૂર્વક તેનું સેવન કરીને તેને રીજવે છે, વિનયથી-ભક્તિથી-શાનથી સર્વ પ્રકારે સેવા કરીને રાજાને રીજવીને પ્રસન્ન કરે છે તેમ મોક્ષાર્થીજીવ અંતર્ભુખ પ્રયત્નવડે પ્રથમ તો આત્માને જાણો છે, અને શ્રદ્ધા કરે છે; શાનવડે જે આત્માની અનુભૂતિ થઈ તે અનુભૂતિ જ હું છું-એમ આત્મશાનપૂર્વક પ્રતીતિ કરે છે, અને પછી તે આત્મસ્વરૂપમાં જ લીન થઈને આત્માને સાધે છે.-આત્માને સાધવાની આ રીત છે.

(‘સમ્યગ્દર્શન’ માંથી)

- * તા. ૫-૨-૬૭ ની રોજે ઉમરાળાના ભાઈશ્રી અભેચંદ રામજીના ધર્મપત્ની શ્રી શાંતાબેન ભાવનગર મુકામે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે.
- * વાંકાનેરના ભાઈશ્રી લાલચંદ સુંદરજીના ધર્મપત્ની શ્રી વ્રજકુંવરબેન પોષ વદ બીજના રોજ હટ વર્ષની વયે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. ગુરુદેવ પ્રત્યે તેમને ઘણો ભક્તિભાવ હતો, અને વાંકાનેરમાં પૂજનાંદિ કાર્યોમાં ઉત્સાહથી ભાગ લેતા હતા.
- * તા. ૨૮-૧-૬૭ ના રોજ રાણપુરના ભાઈશ્રી રાયચંદ જીવરાજ ખંધાર શાંતાકુજ મુકામે સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. રાણપુર જિનમંદિરના કાર્યોમાં તેમણે ઉત્સાહપૂર્વક ભાગ લીધો હતો. ઘણા વર્ષોથી તેઓ ગુરુદેવના પરિચયમાં હતા.
- * વાસણાવાળા બેન નંદુબેન કેશવલાલ પોષવદ ૧૦ ના રોજ સ્વર્ગવાસ પામ્યા છે. તેઓને ગુરુદેવ પ્રત્યે ભક્તિભાવ હતો, તેમ જ સોનગઢસાહિત્યનો પણ અભ્યાસ હતો.
- * તા. ૧૮-૨-૬૭ ના રોજ હિંમતનગરમાં જ્યારે પંચકલ્યાશક પ્રતિજ્ઞા મહોત્સવ ઉજવાઈ રહ્યો હતો તેમાં ભાગ લેવા ઈન્દોરના શેઠશ્રી રતનલાલ કસ્તુરચંદ (ઉ. વ. ૫૮) તથા રૂપચંદ પૃથ્વીચંદ (ઉ. વ. ૬૦) પણ હિંમતનગર આવેલા; તા. ૧૯ ના રોજ હિંમતનગરથી વીસેક માઈલ દૂર ઈડરના દર્શન કરીને, પ્રવચનમાં તથા ભગવાનના આઙ્ગારદાનમાં પહોંચી જવાની આશાથી જીપ ગાડીમાં ઝડપભેર હિંમતનગર તરફ આવી રહ્યા હતા; પાંચેક માઈલ દૂર હતા ત્યાં તો સામેથી આવી રહેલા એક મોટા ટ્રક ખટારા સાથેની અથડામણથી જીવલેણ અક્સમાત સર્જાઈ ગયો ને તે બંને ભાઈઓ ત્યાં જ સ્વર્ગવાસ પામી ગયા. આ અક્સમાતના વૈરાગ્ય-સમાચાર સાંભળતાં હજારો માણસો સ્તબ્ધ બની ગયા; ને બપોરે પ્રવચનને બદલે શાંતિજાપપૂર્વક ગુરુદેવે અનિત્યભાવના વાંચી હતી. સ્વર્ગસ્થ બંને ભાઈઓ ઈન્દોરના પ્રતિજ્ઞિત વેપારીઓ હતા ને ગુરુદેવના સમાગમમાં સોનગઢ આવીને વારંવાર લાભ લેતા હતા; ઈન્દોર મુમુક્ષુમંડળમાં પણ તેઓ અગ્રીમ કાર્યકરો હતા. ઈન્દોરમાં પણ આ સમાચારથી કસ્યાતાની સનસનાટી છવાઈ ગઈ હતી. બંને ભાઈઓ ધાર્મિકભાવના સાથે લઇને ગયા છે અને તેમાં આગળ વધીને તેઓ આત્મહિત સાધે-એમ ઈચ્છાએ છીએ. જીવનની આવી ક્ષણાભંગુરતાના ઉદાહરણથી બીજા જિશાસુઓએ હરકણે જીવનમાં જાગૃત રહેવા જેવું છે.
- * ફાગણ સુદ ૧ તા. ૧૨-૩-૬૭ ના રોજ જામનગરમાં ભાઈશ્રી ખેતશીભાઈ પોપટભાઈના સુપુત્ર શ્રી ભગવાનજીભાઈનું હાઈઝીલથી અવસાન થયું છે. જિનશાસનના શરણે તેઓ આત્મહિત સાધે એમ ઈચ્છાએ છીએ.

રાજકોટમાં-

જૈન વિદ્યાર્થીઓનો શિક્ષણ વર્ગ

ઉનાળાની રજાઓ દરમ્યાન જૈન-વિદ્યાર્થીઓ માટે દર વર્ષ સોનગઢમાં ધાર્મિક શિક્ષણ વર્ગ ચાલે છે. જેમાં સેંકડો વિદ્યાર્થીઓ ધર્મ-સંસ્કારનો લાભ લ્યે છે.

આ વખતે વૈશાખ સુદ ૩ ના રોજ પૂ. ગુરુદેવ રાજકોટ પધારવાના હોવાથી શિક્ષણ વર્ગ પણ ત્યાં જ પૂ. ગુરુદેવની છત્રછાયામાં ચાલશે. આવો ધાર્મિક શિક્ષણ વર્ગ રાજકોટમાં ચાલવાનો આ પ્રથમ જ પ્રસંગ હોવાથી રાજકોટસંઘને ધણો ઉત્સાહ છે.

શિક્ષણ વર્ગ તા. ૧૫-૫-૬૭ ને શનિવાર-વૈશાખ સુદી ચોથથી શરૂ થશે અને તા. ૧-૬-૬૭ ને ગુરુવાર-વૈશાખ વદ ૮ સુધી ૨૦ દિવસ ચાલશે. તો રાજકોટનાં આંગણે આ શિક્ષણ વર્ગમાં લાભ લેવા માટે જૈનવિદ્યાર્થી ભાઈઓને આમંત્રણ છે.

રહેવા તથા જમવાની વ્યવસ્થા રાજકોટસંઘ તરફથી કરવામાં આવશે. આ વર્ગ માત્ર પુરુષવર્ગના જૈનો માટે જ છે.

આ ઉપરાંત રાજકોટના સમવસરણની અને માનસ્તંભની પ્રતિષ્ઠાનો વાર્ષિક-ઉત્સવ પણ વૈશાખ સુદ ૧૧ ના રોજ પૂ. ગુરુદેવની છત્રછાયામાં ઉજવાશે. તો સૌને પધારવા વિનંતી છે.

લિ.

રાજકોટ દિગંબર જૈન સંઘ

કે. પંચનાથ ખોટ, રાજકોટ

શ્રી દિગંબર જૈન સ્વાધ્યાય મંદિર ટ્રસ્ટ વતી પ્રકાશક અને મુદ્રક:
મગનલાલ જૈન, અજિત મુદ્રણાલય સોનગઢ (સૌરાષ્ટ્ર)